

POLISH-UKRAINIAN FOUNDATION «**THE INSTITUTE OF INTERNATIONAL ACADEMIC AND SCIENTIFIC COOPERATION**»

THEOLOGICAL ACADEMY OF THE UNIVERSITY OF CARDINAL STEFAN WYSHINSKY IN WARSAW

FUNDACJA ADD

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Збірник наукових есе учасників наукового стажування

**Варшава, Республіка Польща
2020**

Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 11.05 – 19.06.2020) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. – Варшава, 2020. – 92 с.

Головний редактор:
ГЛАВЧЕВА Ю. М., НТУ «ХПІ», Україна

Редакційна колегія:

ЦМОЦЬ І. Г., Доктор технічних наук, професор, Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ПРЯДКО В. В., Академік АЕНУ, доктор економічних наук, професор, Університет Короля Данила, Україна

GAVRYLIUK I., Doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, Варшавський університет, Польща

РУДАК Т. В., Доктор права Віденського Університету, Австрія

ГРЕБЕНЮК Н. В., Кандидат економічних наук, Університет Короля Данила, Україна

У збірнику викладено матеріали наукових есе учасників стажування, організованого Польсько-українською Фундацією – Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці спільно з Духовною Академією Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві та польською Фундацією ADD.

Метою стажування є ознайомлення із європейськими підходами щодо питання наукового плагіату і популяризація академічної доброчесності, а також підвищення кваліфікації освітян та поглиблення співпраці в академічній та науковій галузі між Україною та Польщею.

У збірнику розглядаються основні проблеми академічної доброчесності в навчальних та наукових роботах, що пов'язано з інтенсивною комп'ютеризацією та інформатизацією всіх аспектів людського життя.

ЗМІСТ

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ	6
Аніщенко О. В.	
ПРАКТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРИ ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ.....	7
Бацамут В. М.	
ЕВОЛЮЦІЯ ПЛАГІАТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ ВИКОНАННЯ	11
Бут І. О., Полюк Ю. І.	
ЩОДО «АКАДЕМІЧНОЇ АМНІСТІЇ» У ВИПАДКУ ВИЯВЛЕННЯ ПЛАГІАТУ	16
Винницька Р. Б.	
ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ВИКЛАДАННІ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН	20
Гарієвська М. Б.	
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ПРАВНИКІВ	24
Гнатів Р. М.	
ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНІЙ ТЕХНІЧНІЙ ОСВІТІ.....	27
Громик А. П., Гаврилюк В. М.	
ВІРУС ПЛАГІАТУ В ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ.....	30
Доренський О. П.	
МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	35

Зарівна Н. О., Поляк О. Б., Горлачук Н. В.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ОСНОВА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ.....	39
Звенігородська Т. В.	
АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	42
Климишин О. І.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА.....	45
Кузик П. В.	
РОЛЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У РОЗВИТКУ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	48
Лазарева А. О.	
РОЛЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ФОРМУВАННІ МЕНТАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНСТВА	51
Матішак М. В.	
ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	55
Ніжегородцев В. О.	
ПРОБЛЕМИ КОМП'ЮТЕРНО-АНАЛІТИЧНОЇ ПІДТРИМКИ ПОШУКУ ПЛАГІАТУ	58
Онищук О. О.	
АКТУАЛЬНІСТЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ДЛЯ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	63
Петруненко Я. В.	
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ПЛАГІАТУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	66
Строяновська О. В.	
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В НПУ ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА.....	72

Султанова Л. Ю.

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА
КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ
..... 76**

Темрук О. В.

**ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ
ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК МОРАЛЬНОЇ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ 79**

Феденько С. М.

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ДОСВІД ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ 83**

Фоменко Ю. О.

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ 87**

**ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ-
СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В
НАЯВНІЙ ФОРМІ 92**

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ

Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці» (ІМАНС, REGON 36590701300000) є неурядовою та некомерційною організацією, створеною на засадах добровільності, гуманності та гласності. Метою створення та діяльності ІМАНСу є сприяння розвитку потенціалу та підвищення академічної мобільності науковців та фахівців на арені міжнародної освіти.

Місце проведення стажування: державний вищий навчальний заклад Республіки Польща – Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві (REGON 006237430).

Проходження стажування забезпечує освітня Fundacja ADD (Варшава, KRS: 0000502104), метою діяльності якої є сприяння адаптації та інтеграції українських мігрантів за кордоном.

*Аніщенко О. В.,
доктор пед. наук, професор, завідувач відділу андрагогіки
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України*

ПРАКТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРИ ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Освіта впродовж життя (далі – ОВЖ) є одним із освітніх трендів ХХІ століття. ОВЖ (неперервна освіта) передбачає розвиток компетентнісного потенціалу особистості як у закладах формальної освіти (дошкільних, загальноосвітніх, професійних, закладах вищої і фахової передвищої освіти, післядипломної освіти тощо), так і в умовах неформальної освіти, а також шляхом інформального навчання. Зазначене вище актуалізує доцільність розвитку культури освіти впродовж життя як провідної цінності кожної особистості, суспільства в цілому. Культура ОВЖ уособлює інтегративну характеристику здатності людини до усвідомленого особистісно-професійного зростання через різні формати освітніх практик. На нашу думку, невід’ємною складовою культури освіти впродовж життя має стати академічна доброчесність, що відіграє важливу роль у навчанні дітей, молоді та дорослих, викладанні, науково-дослідній роботі тощо. За [4, с. 17], доброчесність освітніх інституцій сприяє зміцненню громадянської культури суспільства в цілому. Не викликає сумнівів те, що ефективність розвитку академічної доброчесності можна забезпечити у середовищі, в якому першочергового значення набувають усвідомлення нагальності дотримання й власне дотримання етичних стандартів.

Щодо здобутків у сфері академічної доброчесності в Україні, то передусім слід зазначити, що зміцнюється законодавча, нормативно-правова база у цій сфері [2], конкретизується поняттєво-термінологічний апарат [1, с. 6-18; 3], активізується проєктна діяльність.

У національних закладах вищої освіти (ЗВО) впроваджується політика

академічної доброчесності. Відповідно до «Бухарестської Декларації з етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європейському регіоні» [6], університети мають взяти на себе пряму відповідальність і докласти максимум зусиль задля дотримання найвищих етичних стандартів. У документі зазначено, що «ті цінності та етичні стандарти, яким вони слідують, будуть не лише найістотнішим чином впливати на науковий, культурний і політичний розвиток їх академічного персоналу, студентів і співробітників, а й допоможуть у формуванні морального складу суспільства в цілому» [6].

Розробляються та впроваджуються кодекси, декларації академічної доброчесності (етики) закладів вищої і фахової передвищої освіти, етичні кодекси університетських спільнот (для науково-педагогічних, педагогічних працівників під час навчання, здійснення викладацької, наукової діяльності; здобувачів вищої освіти для здійснення ними освітньої, наукової, творчої діяльності; замовників освітніх послуг). Зазвичай такі документи є органічною складовою кодексів корпоративної культури закладів освіти різних типів. Особливо важливого значення набувають як ґрунтовність таких документів, їх прогностичність, так і їх авторитетність для всіх суб'єктів освітньої взаємодії.

Зкладами вищої освіти також упроваджуються положення про запобігання академічному плагіату та інші документи, методичні рекомендації щодо дотримання принципів академічної доброчесності, видаються тематичні довідкові видання для викладачів і студентів. Налагоджено роботу комісій з академічної доброчесності, розроблено програми міжнародних стажувань, упроваджуються: курс «Основи академічного письма», навчальні програми ToT (для студентів, педагогів, адміністрації). До навчальних курсів для студентів і здобувачів наукових ступенів включено змістові модулі, спрямовані на розвиток умінь і навичок з дотримання принципів доброчесності. Здійснюється обговорення проблем академічної доброчесності на засіданнях студентських гуртків. Проводяться тренінги, масові практико орієнтовані заходи (конференції, воркшопи, конкурси тощо) з академічної доброчесності. Аналіз дослідницьких матеріалів свідчить про

те, що діяльність багатьох ЗВО щодо забезпечення академічної доброчесності має ознаки системності.

Важливу роль у забезпеченні політики академічної доброчесності у закладах вищої, загальної середньої освіти відіграють проекти, серед яких – Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) (для шкіл – «Проект формування академічної доброчесності у школі» (SAISS)), що реалізуються Американськими Радами з міжнародної освіти за сприяння МОН України та підтримки Посольства США в Україні. Вони покликані популяризувати цінності академічної доброчесності, «надавати ресурси і план дій для залучення закладів освіти до зміцнення академічної доброчесності в освітньому середовищі» [5], упроваджувати онлайн курси для широкого кола слухачів з розвитку навичок академічної доброчесності. За сприяння SAIUP, зокрема, розроблено онлайн курс для педагогів «Академічна доброчесність» (платформа EdEra), програму підвищення кваліфікації працівників бібліотек «Академічна доброчесність та бібліотеки» (у партнерстві з Українською бібліотечною асоціацією) тощо.

Помітно активізувалася робота щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах загальної середньої освіти. Розробляються відповідні положення про академічну доброчесність суб'єктів освітнього процесу у школах, інших загальноосвітніх закладах. У рамках проекту SAISS упроваджуватиметься міні-курс з основ академічної доброчесності для учнів, проводяться практико орієнтовані семінари/вебінари для адміністрації шкіл, учителів, методистів та багато інших інформаційно-просвітницьких заходів.

Зазначимо, що в Україні закладами формальної і неформальної освіти, громадськими та іншими організаціями (і, зокрема, антиплагіатними компаніями) здійснюється популяризація цінностей академічної доброчесності. На рівні закладів освіти проводяться конкурси соціальної відеореклами для учнів ЗЗСО, студентів ЗВО. Поступово удосконалюється антиплагіатний сервіс.

Отже, здійснений аналіз нормативних, наукових та інших джерел дає підстави для висновку про те, що у національних закладах освіти (переважно ЗВО) здійснюється активна робота щодо забезпечення принципів академічної доброчесності. Водночас практика академічної доброчесності поки що не стала складовою культури освіти впродовж життя, а здійснювана діяльність щодо її дотримання у закладах освіти різних типів не є комплексною. З метою забезпечення ефективності впровадження в Україні академічної доброчесності як складової культури освіти впродовж життя, на нашу думку, доцільно: розробити Національну стратегію розвитку освіти впродовж життя на 2020-2030 рр., в якій передбачити здійснення системних заходів, спрямованих на забезпечення академічної доброчесності у сфері формальної, неформальної освіти дітей, молоді та дорослих, на основі ціннісного підходу; обґрунтувати, розробити і запровадити систему загальнонаціональних інформаційно-просвітницьких заходів у сфері академічної доброчесності; посилити увагу до висвітлення проблем академічної доброчесності у національних і регіональних засобах масової інформації тощо.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності / Упорядн.: В. Бахрушин, Є. Ніколаєв. – Б. м., б. р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – https://drive.google.com/file/d/1IJtjefmfqO1uNCn4p9cT5g6_58h0Cxq9/view.

2. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності / НТБ НТУ «ХПІ». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.kpi.kharkov.ua/uk/Academic_Goodness.

3. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>.

4. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Ред. Тедді Фішман. Пер. з англ. / Міжнародний центр академічної доброчесності. – Б. м., 2019. – 39 с.

5. SAIUP. Про проект. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/pro-proekt/>.

6. The Bucharest Declaration on ethical values and principles of higher education in the Europe region. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03797720500083922>.

Бацамут В. М.,

доктор військ. наук, ст. наук. співробітник, заступник начальника науково-дослідного центру – начальник науково-дослідної лабораторії службово-бойового застосування Національної гвардії України, Національна академія Національної гвардії України

ЕВОЛЮЦІЯ ПЛАГІАТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ ВИКОНАННЯ

*Найгірша брехня – це брехня самому собі.
Марк Леві*

Однією із засад державної політики у сфері освіти є академічна доброчесність. Згідно ст. 42 Закону України «Про освіту» [1] академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Головною причиною, за якою законодавець був змушений включити до відповідного Закону цю норму стало таке ганебне явище, як *плагіат* – умисне

запозичення фізичною особою результатів творчої діяльності іншої особи і видача цих результатів за свої.

Останнім часом це явище набуло значних масштабів у світі, не обійшло воно і Україну. Цікаво зазначити, що за результатами 2016 року Україна посіла 5-те місце у світі за рівнем плагіату у студентських роботах (34,4 %) [2]. Цей факт свідчить про низький рівень моральних цінностей серед учасників освітнього процесу.

З практичної точки зору плагіат доцільніше розрізняти (класифікувати) за технологією його виконання. За цим параметром плагіат умовно можна поділити на такі види: відвертий; оновлений; закодований; відредагований; переосмислений [3]. В такій класифікації чітко простежується еволюція технології виконання плагіату.

Якщо детально розглядати суть наведених видів плагіату, то відвертий плагіат виникає у разі, якщо в початковому творі плагіатором було замінено прізвище, ім'я, по-батькові та інші вихідні дані справжнього автора відповідно на свої дані, без внесення будь-яких змін в тіло самого твору. Сам твір, його зміст залишається у «первозданному» вигляді. Отже, в результаті таких дій з'являється ще один екземпляр твору, що вже існує, а такий автор не може бути признаний його автором і претендувати на авторське право. Такий вид плагіату є примітивним і найчастіше зустрічається серед учнів середньої школи під час відпрацювання рефератів з різних предметів навчання. Він легко виявляється (ідентифікується) навіть в ручному режимі, не кажучи про різні програмні засоби ідентифікації.

Оновлений плагіат виникає, коли до елементів відвертого плагіату плагіатор додає наступні складові: вносяться деякі несуттєві (поверхневі) зміни у структурні елементи твору, наприклад до анотації, ключових слів, вступу, основних розділів твору, висновків, списку використаних джерел тощо. За результатами таких дій оновлений твір вже дещо відрізняється від початкового, але все одно повторює початковий варіант. Такий вид плагіату вимагає більших зусиль плагіатора, ніж у випадку відвертого плагіату, але також доволі легко виявляється як в ручному

режимі, так і з використанням спеціального антиплагіатного програмного забезпечення.

У випадку закодованого плагіату у тексті твору-оригіналу замінюються деякі символи на інші, що мають таке ж саме візуальне накреслення, але в машинному мові мають різні коди. Звідси власне і походить назва даного виду плагіату – закодований. Так замінюють символи «а», «о», «е», «р», «х» та інші символи кирилиці відповідно на символи «a», «o», «e», «p», «x» з латиниці. З використанням сучасних програмних пакетів для роботи з текстами така процедура виконується доволі легко і швидко шляхом автоматичної заміни символів. Антиплагіатне програмне забезпечення сприймає такий «новий твір», як власне новий. Виявити такий вид плагіату можна, якщо використовуються програми, які працюють не на рівні слів, а на рівні смислової перевірки твору, а також у разі застосування ручної перевірки.

У випадку відредагованого плагіату плагіатор замінює прізвище, ім'я, по батькові, а сам текст роботи піддає ретельному літературно-язиковому опрацюванню (редагуванню). Під час такої роботи слова замінюються синонімами, може змінюватися логіка викладення дрібних деталей у межах окремих речень, розташування окремих слів у межах речення тощо. На рівні побудови тексту такий твір можна назвати оригінальним, однак загальна суть твору залишається такою ж самою, як в початковому. Відредагований таким чином текст лише захищає новий твір від виявлення в ньому плагіату, втім твір являє собою лише дублікат оригінала. Слід сказати, що така «перебудова» твору потребує значних зусиль особи. Такий вид плагіату піддається виявленню за допомогою сучасних антиплагіатних програмних засобів, які працюють не з окремими словами, а з реченнями на смисловому рівні.

Переосмислений плагіат виникає у разі якщо з твору-оригіналу запозичуються фундаментальні елементи: ключова ідея, сюжет, загальний смисл тощо, і вони викладаються у вигляді нових текстів. Саме на етапі складання нового тексту відбувається переосмислення твору-оригіналу автором-плагіатором, ним

може додаватися власне бачення. Звідси власне і походить назва такого виду плагіату – переосмислений. У ході такої роботи автор вносить значний вклад у новий твір і, тому, має певні підстави вважати його своїм. У багатьох випадках застосування такого виду плагіату потребує значних зусиль автора, здається легше написати новий твір, ніж запозичувати чужі ідеї, хоча іноді він і зустрічається в літературі, кіно, науковому і освітньому процесі, у сфері виробництва.

Виявлення ознак такого виду плагіату вкрай складний процес, застосування сучасних антиплагіатних програмних засобів не дає позитивного результату, з причин опрацювання твору на рівні ідеї. Виявлення такого плагіату потребує залучення експертів в даній предметній галузі, із розглядом всіх деталей і обставин справи, і виглядає малоперспективним заняттям з причин слабкої визначеності такого поняття, як ключова ідея твору, і тому слабкою доказовою базою щодо недоброчесних дій автора.

Основними причинами недоброчесного поведіння в освітньому процесі слід вважати:

- постійні прояви корупції майже в усіх сферах життєдіяльності українського суспільства, які показують молодій людині, що досягнути бажану мету можна і в не зовсім законний спосіб;

- нерозуміння тими, хто навчається кінцевих цілей навчання (для значної частини представників сучасної молоді навчання у закладі як середньої, так і вищої освіти це лише короткий етап у житті, який потрібно «пережити» і отримати документ про освіту. В цій ситуації знання відходять на другий, а іноді, і третій план);

- старі (іноді і нові, але вихолощені) програми навчання, нецікаве викладення матеріалу навчальної дисципліни (предмету навчання) викладачами (вчителями), що не стимулює тих, хто навчається до сумлінного оволодіння навчальним матеріалом;

– корупційна складова у закладах освіти – деякі викладачі умисно закривають очі на виявлені факти плагіату, а в деяких випадках самі стають ініціаторами таких дій, передаючи тим, хто навчається, написані їх попередниками, курсові і дипломні роботи;

– широкі можливості щодо швидкого пошуку матеріалів за будь-якою тематикою в мережі Internet, та маніпулювання з текстом з використанням комп'ютерної техніки і різноманітного програмного забезпечення, що також зменшує трудовитрати на створення будь-якого текстового твору.

Підсумовуючи вище викладене хочеться відзначити, що у майбутньому випадки плагіату як у світі, так і в Україні все ж таки матимуть місце – технічні можливості сучасних інформаційних технологій, швидкі темпи сучасного життя, а також низькі моральні принципи підштовхуватимуть недоброчесних авторів на такі дії. Разом з тим, боротьбу з цим явищем можна і потрібно проводити.

Отже, на сучасному етапі розвитку системи середньої і вищої освіти в Україні боротьба з проявами академічної недоброчесності, в першу чергу, повинна проводитися за такими напрямками:

– роз'яснювальна робота зі школярами, студентами (курсантами), аспірантами (ад'юнками), докторантами щодо неприпустимості порушення принципів доброчесності – впровадження в освітньо-наукові програми відповідного курсу навчання;

– впровадження в діяльності всіх закладів освіти Кодексу (Положення) академічної доброчесності, проведення роботи щодо роз'яснення його положень серед учасників освітнього процесу;

– впровадження у закладах вищої освіти систем з автоматизованої перевірки текстів на їх оригінальність. Робота вітчизняних ІТ-компаній щодо розроблення нових алгоритмів оброблення даних, з метою виявлення факту порушення авторських прав, повинна бути підтримана на державному рівні;

застосування до виявлених порушників академічної доброчесності заходів громадського осуду, що негативним чином впливатиме на репутацію плагіатора, а отже змушуватиме не зовсім доброчесних авторів до написання власних текстів, генерування власних думок і ідей з наступним авторським їх викладенням у певній логіці.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Статистичні дані дослідження (станом на 2016 р.) щодо використання плагіату у студентських роботах в Європі та США. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Плагіат>.
3. Види плагіату і способи його уникнення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aphd.ua/vydy-plahiatu-i-sposoby-ioho-unyknennia>.

*Бут І. О.,
канд. юр. наук, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»
Полюк Ю. І.,
канд. юр. наук, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО «АКАДЕМІЧНОЇ АМНІСТІЇ» У ВИПАДКУ ВИЯВЛЕННЯ ПЛАГІАТУ

Системна трансформація сфери освіти, що направлена на досягнення високої якості освіти на всіх рівнях, зумовлюється потребами як окремої особи, так і усього сучасного суспільства в цілому. Першим реальним та важливим кроком у цьому напрямку стає прийняття у 2017 році Закону України «Про освіту». Саме цим

законом у перше на законодавчому рівні академічна доброчесність визначається як невід’ємна частина освітнього процесу, принципи та правила якої мають дотримуватись усіма учасниками освітнього процесу без виключень. Зокрема статтею 42 Закону України «Про освіту» тлумачиться поняття «академічна доброчесність», встановлюються правила щодо дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами освіти, визначаються види порушень академічної доброчесності та встановлюється відповідальність за її порушення [1]. В цьому аспекті особливої уваги привертає положення пункту 3¹ частини 1 статті 58 Закону України «Про вищу освіту», яким за науково-педагогічними, науковими і педагогічними працівниками встановлено обов’язок як щодо дотримання академічної доброчесності в освітньому процесі та науковій (творчій) діяльності, так і забезпечення її дотримання здобувачами вищої освіти [2]. Окрім цього в питаннях щодо застосування наслідків виявленого плагіату позиції різняться – від встановлення нижньої межі допустимих порушень академічної доброчесності до абсолютної «нульової толерантності». А оскільки існують різні підходи, то і політики їх застосування абсолютно різні. Саме тому набуття нових знань та навичок, збагачення та вдосконалення вже існуючих, шляхом обговорення проблемних питань з цієї тематики в межах стажування є важливим та необхідним в умовах сьогодення.

Встановлення нижньої межі «допустимої» недоброчесності дозволяє відсіяти незначні порушення, які могли бути допущені автором, в тому числі і неумисно. Оскільки поняття «академічна доброчесність» є доволі абстрактним і не піддається об’єктивним вимірам, такий підхід дозволяє гнучко реагувати на виявлені порушення. При цьому, як і при будь-якому провадженні, наслідком якого може бути притягнення до відповідальності, відсутність вини особи презюмується, а всі сумніви мають тлумачитися на користь особи, щодо якої здійснюється перевірка. Проявом цього є застосування машинного аналізу академічних текстів – навіть за

наявності об'єктивного показника унікальності текстів – остаточне рішення щодо виявлених порушень залишається за відповідальною особою (або органом). Зазвичай, оцінці на предмет академічної не доброчесності не піддаються усталені вирази чи конструкції правові норми (оскільки презюмується, що вони використані автором добросовісно), крім випадку, коли такі елементи є складовими більш об'ємного текстового запозичення, яке викликає сумнів у тому, що автор самостійно скомбінував текстовий фрагмент, подібний за структурою до іншої роботи.

І навпаки, абсолютна унікальність тексту ще не свідчить про його відповідність засадам академічної доброчесності, адже автором можуть бути відтворені своїми словами ідеї, теорії іншого науковця, або ж це може бути нерозпізнаний переклад оригінального твору іншою мовою.

На відміну від принципу «нульової толерантності», встановлення нижньої межі ставить ще один виклик перед академічною спільнотою: як саме встановити цей нижній рівень, чи повинен він бути різним в залежності від обставин? Майже одностайна в цьому плані відповідь – так. Зазвичай про відмінності у підході зазначають відносно рівня, на якому здійснюються перевірка: для здобувачів вищої освіти показник унікальності тексту допустимо встановлювати на більш низькому рівні, тоді як для науковців вимоги є більш жорсткими.

Що ж стосується «академічної амністії» під якою можна розуміти незастосування негативних наслідків виявленого плагіату після спливу певного часу чи після проходження кваліфікованої перевірки, її застосування викликає більше запитань, ніж відповідей. По-перше, проблемним аспектом є її ретроспективна властивість: ми маємо чітко пов'язати прощення порушень правил академічної доброчесності із певним періодом часу чи датою. Зазвичай у такому випадку слід прив'язувати академічну амністію із набранням чинності нормативно-правовим актом, яким встановлені критерії недоброчесності і відповідальність за її виявлення (адже пам'ятаємо, що закон в такому випадку зворотної сили не має).

Однак впровадження нових форм чи методів виявлення порушень правил академічної етики не повинно мати наслідком звільнення особи від відповідальності, адже сам факт порушення існував, проте не був виявлений. По-друге, має бути встановлено граничний строк, після якого академічна амністія наступає автоматично. Адже ризики пізнього виявлення, наприклад, плагіату, мають наслідки для усієї академічної спільноти. І, наприклад, скасування результатів захисту наукової роботи чи проведеного дослідження ставить під сумнів подальші наукові розробки, засновані на них.

Притягнення до будь-якої відповідальності (навіть якщо вона стосується суто порушення правил академічної доброчесності) має відповідати чітким критеріям: встановленості на підставі закону та передбачуваності для особи. В такому випадку, якщо мова йде про кодекси академічної доброчесності, вони не відповідають вимозі встановленості законом (чи будь-яким іншим нормативно-правовим актом), а тому можуть містити лише рекомендоване та загальноприйняте в академічній спільноті правило поведінки, а санкція за порушення обов'язково закріплюється на законодавчому рівні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України 05.09.2017. № 2145-VIII. Дата оновлення: 02.04.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

2. Про вищу освіту: Закон України 01.07.2014. № 1556-VII. Дата оновлення: 18.03.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

Винницька Р. Б.,
*канд. фарм. наук, доцент кафедри хімії фармацевтичного факультету
Івано-Франківського національного медичного університету*

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ВИКЛАДАННІ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Вступ. Підготовка професійно-навчених фахівців фармації (провізорів, фармацевтів) на шляху євроінтеграції України повинна відповідати вимогам сучасного ринку праці не тільки в нашій країні, а й за кордоном. Поняття академічної доброчесності є важливим нововведенням в Законі України «Про вищу освіту», правове забезпечення дотримання майнових та моральних прав автора, захист від плагіату прописані в Законі України «Про авторське право і суміжні права».

Мета. Одним з основних напрямків підготовки фахівців у галузі фармації, на мою думку, є навчання академічної доброчесності, зокрема студентів на практичних, семінарських, консультативних заняттях, семінарах, тощо.

Плагіат – це широке поняття, одним з видів якого є академічний плагіат. Цей вид плагіату функціонує в науково-освітній сферах, має свої особливості і потребує компетентнісного підходу та впровадження інтерактивних методів навчання при вивченні дисциплін «Фармацевтична хімія», «Токсикологічна та судова хімія» та інших. Російський дослідник М.Фокін запропонував 2 види плагіату:

- навмисний – плагіат усвідомленого присвоєння авторства;
- ненавмисний – заснований на випадковому наслідуванні або збігу ідей чи відкриття, уникнути якого практично неможливо, оскільки кожен новий винахід з'являється за допомогою використання попереднього.

При вивченні хімічних дисциплін, зокрема на фармацевтичному факультеті, уникнути так званого «ненавмисного» плагіату неможливо, оскільки робота вимагає використання стандартних методів і відомих методик при дослідженнях на

отруйні речовини (відомі і нові), синтезі нових фармацевтичних препаратів, які є близькими за хімічною будовою і мають подібні методи добування (з природної сировини, біологічного матеріалу, синтетичних сполук, тощо), фізичні і хімічні властивості, методи дослідження. Тому перевірка таких робіт потребує спеціальних стандартів та вимог, а також роботу відповідних фахівців з цієї галузі. В цьому аспекті особливий інтерес представляє застосування кейс-методів навчання академічної доброчесності.

Результати досліджень. Цей метод широко використовується в Європі, США, Англії при вивченні, наприклад, юридичних дисциплін. Його можна використовувати і при перевірці академічної доброчесності магістерських та бакалаврських дипломних робіт, наукових статей, тощо. Керуючись Законом України «Про вищу освіту», Законом України «Про авторське право і суміжні права», використовуючи інтернет-ресурси, бази даних університетських джерел та міжнародних архівів студенти перевіряють на заняттях запропоновані викладачем невеликі за обсягом роботи. Цей досвід у майбутньому повинен застосовуватися для написання магістерських, бакалаврських робіт, науковій роботі.

Такий «кейс-метод» включає наступні етапи:

- обирається текст і складається орієнтовний план роботи;
- проводять порівняння та критичний аналіз;
- наводять правові принципи роботи над цим текстом;
- показують результати перевірки і роблять висновок;
- обговорюють «плюси» і «мінуси» у формі дискусії, доповнюють роботу, критикують одне одного (у суперечці народжується істина).

Такий кейс-метод може застосовуватися при розгляді реальних робіт студентів-попередників, в яких мав місце академічний плагіат та розглядатися викладачем як модель на практичних, семінарських чи консультативних заняттях. Може бути самостійно підготований студентом матеріал в якості самостійної позааудиторної роботи, для студентів заочних форм навчання при вхідному і

вихідному контролю знань. Далі викладається орієнтовний план за виробленим алгоритмом: формування проблеми, наводяться факти, показуються можливі шляхи виникнення плагіату.

На другому етапі демонструються схожі випадки плагіату в інших текстах, проводиться їх порівняння, обговорюється дана проблема у формі дискусії зі іншими студентами, викладачем та наприкінці студент наводить критичний аналіз.

Третій етап вимагає правової оцінки виявленого плагіату, який базується на трактуванні конкретних посилань до Законів України «Про вищу освіту», «Про авторське право і суміжні права», Кодексу України про адміністративні правопорушення, Цивільний кодекс України, Кримінальний кодекс України та інші правові документи.

Четвертий і п'ятий етапи кейс-методу заключається в демонстрації результату перевірки, робити висновки і вказати недопустимість повторення таких порушень у майбутній роботі. Дуже важливо вислухати та врахувати думку викладача, який має досвід перевірки, володіє методикою перевірок на академічний плагіат, може зосередити увагу на окремих нюансах у завданнях, навіть незначна зміна яких може вплинути на остаточне рішення.

Висновки. Використання кейс-методу при перевірках робіт на академічну благо чесність відноситься до сучасних альтернативних методів навчання, який зводиться до використання конкретних кейсів для аналізу робіт з конкретних дисциплін. Цей метод дозволяє глибше вивчити навчальний матеріал, навчитись використовувати сучасні джерела інформації, нові методики і є перспективним напрямком подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ромакін В. В. Академічна чесність у вищій освіті // Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили. – 2002. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2002/20-7-3.pdf>.

2. Фокин Н.И. Экономический этимологический словарь: опыт словаря основных экономических терминов с кратким этимологическим анализом. – Владивосток : Изд-во Дальневост. ун-та, 1994.
3. Кримінальний кодекс України : за станом на 18 грудня 2007 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. видав-во, 2007.
4. Закон України «Про авторське право і суміжні права» // Законодавство України про охорону інтелектуальної власності. За станом на 25 червня 2007 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. видав-во, 2007.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
6. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
7. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
8. Роз'яснення МОН щодо деяких питань практичної реалізації положень нового Закону України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247526620.
9. Плагіат: неприємна випадковість чи злий намір? // Теорія і практика інтелектуальної власності. – No 1. – 2012. – С. 56–62.

*Гарієвська М. Б.,
канд. юр. наук, доцент кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ПРАВНИКІВ

В умовах науково-технічного прогресу все більшого значення набувають інформаційно-комунікативні технології. Кожен із нас щоденно обмінюється інформацією, читає новини, здійснює пошук інформації для навчання, відпочинку, роботи з використанням різноманітних технічних пристроїв.

Швидкий розвиток інформаційних технологій сприяє актуалізації питання академічної доброчесності не тільки в Україні, а й у всьому світі.

Інтеграційні процеси в Україні спрямовані на імплементацію світових стандартів забезпечення академічної доброчесності, що є вкрай необхідним в умовах сьогодення.

Міжнародний центр академічної доброчесності визначає академічну цілісність як зобов'язання, навіть незважаючи на негаразди, шести основних цінностей: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та мужність. З цих цінностей випливають принципи поведінки, які дозволяють академічним спільнотам втілювати ідеали в дію. Основні цінності академічної доброчесності детально описують ці основні цінності. Оригінальний буклет «Основні цінності академічної доброчесності» був опублікований у 1999 році. У 2013 році спеціальна група переглянула оригінальну версію, щоб включити оновлене шосте значення: мужність [2].

Важливим елементом становлення та запровадження принципів академічної доброчесності повинен в першу чергу бути високий рівень академічної культури.

Підвищення рівня академічної культури можна досягти шляхом проведення просвітницьких занять по аналогії проведення просвітницьких занять студентами

старших курсів юридичних факультетів з метою формування правової культури у населення. Вважаємо, що впровадження просвітницьких занять для школярів та студентів перших курсів повинно стати обов'язковим елементом та складовою частиною, яка сприяє підвищенню рівня академічної культури. Це той фундамент без якого подальше дотримання академічної доброчесності буде ускладненим. На науково-педагогічних працівників на даному етапі покладений важливий момент забезпечення та підвищення знань студентів щодо розуміння поняття «академічної доброчесності» та формування базових навичок недопущення плагіату у різного роду студентських робіт.

Академічна культура не може бути просто перенесена чи запозичена. Як правило, вона вистраждана ціною проб і помилок, ціною безнастанної комунікації та саморефлексії університетської спільноти над своїм проектом [1, с. 96].

Слід звернути увагу на те, що станом на сьогодні в Україні проблема забезпечення академічної доброчесності в переважній більшості піднімається при написанні магістерських робіт. Такий підхід до забезпечення академічної доброчесності є вкрай негативним з тієї точки зору, що у студента не буде сформована академічна культура і буде сприйматись як обов'язкова умова для отримання диплому про здобуття вищої освіти.

Варто відмітити, і важливість проведення різноманітних наукових проектів у закладах вищої освіти, які будуть спрямовані на обмін досвідом щодо впровадження принципів академічної доброчесності. Така практика сприяла б стійкому формуванню академічної доброчесності в освітньому середовищі та досягненню конкретних результатів у боротьбі із не доброчесністю.

У Методичних рекомендація для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності вказується, що для автоматичної перевірки має застосовуватися якісне програмне забезпечення з відповідними налаштуваннями параметрів роботи програми [3].

Належне налаштування параметрів роботи програмного забезпечення для науково-педагогічних працівників та студентів юридичних спеціальностей є надзвичайно актуальним та важливим. У свої науково-дослідних роботах вказані суб'єкти обов'язково повинні використовувати чинне національне законодавство, яке оперує сталими категоріями, словосполученнями, виразами, які не можуть бути замінені авторськими поняттями. Ще однією особливістю підготовки наукової роботи правниками є обґрунтування теоретичних положень прикладами із судової практики, внаслідок чого можливим є виділення прогалін у законодавчому регулюванні певного питання та окреслення пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства. Зважаючи на зазначене програмне забезпечення повинно бути налаштоване таким чином, щоб унеможливити виділення тексту нормативно-правових актів та матеріалів судової практики як плагіату.

У Методичних рекомендаціях для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності зазначається, що результати автоматичної перевірки не є гарантією відсутності плагіату, тому можуть застосовуватися лише як один із складників системи забезпечення якості. Виявлені програмним забезпеченням текстові збіги мають аналізуватися експертами на предмет їх ідентифікації як плагіату, помилок цитування, загальновідомих знань тощо [3]. Вважаємо, що проведення аналізу текстових збігів експертом у роботах юридичного спрямування забезпечить вирішення проблеми використання норм законодавчих актів та судової практики.

Формування академічної культури, належне програмне забезпечення та експертний супровід є важливими складовими чинниками, які забезпечуватимуть дотримання академічної доброчесності у закладах вищої освіти усіма її учасниками.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Добко Т. Академічна культура як необхідна передумова ефективного управління сучасним університетом в умовах автономії // Дух і Літера. – 2016. – № 19. Спеціальний випуск «Університетська автономія». – С. 93–102.

2. Основні цінності академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.academicintegrity.org/fundamental-values/>.

3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>.

*Гнатів Р. М.,
доктор техн. наук, професор кафедри гідротехніки та водної інженерії
Національного університету «Львівська політехніка»*

ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНІЙ ТЕХНІЧНІЙ ОСВІТІ

Багато представників академічної спільноти дотримуються академічної доброчесності, оскільки вони усвідомлюють, що цілей викладання, навчання та наукового дослідження можна досягнути лише колективі, який підтримує етичні стандарти [1, с. 16]. Сприяння основоположним цінностям академічної доброчесності потребує балансу між високими стандартами доброчесності, освітньої місії, а також відданості та інтересу. Немає універсального методу створення сприятливих умов академічної доброчесності, однак є певні заходи, завдяки яким можливо підвищити ефективність їхнього досягнення[1, с. 30].

Дотримання принципів академічної доброчесності в дослідженні є однією з базових основ наукової діяльності. Такий підхід дає можливість науковцю уникати порушення загальноприйнятих етичних норм у дослідницькій практиці та не допускати потенційні проблеми, які можуть виникати при виконанні польових і лабораторних досліджень, розробці нових математичних підходів та алгоритмів

викладення отриманих результатів, процесів моделювання та інших експериментальних досліджень [2, с. 121].

Доброчесна поведінка в науці сприяє покращенню якості наукових результатів, оскільки дотримання етичних принципів спричиняє професійну чистоту, коректність у використанні різних методів, а також створює більш умови для відкритої та творчої співпраці між дослідниками. Однією із форм академічної нечесності у науковій практиці є плагіат, який є серйозним порушенням етичних норм науки. Він може мати вигляд як видання чужих ідей чи слів за власні без належного цитування першоджерела, так і підтасовку експериментальних результатів на основі чужих даних [2, с. 122].

Однією з особливостей сучасної науки є її все більше зближення з виробництвом, в результаті чого зменшується період від моменту наукового відкриття до його практичного застосування, а отже, відповідальність науковця зростає. Виникає необхідність наукового ризику, без якого неможливе широкомасштабне втілення лабораторних результатів і наукових висновків у виробництво [3, с. 120].

Основні проблеми наукової діяльності та навчання студентів в технічних вузах у використанні комп'ютерних програм для перевірки на плагіат наступні:

1. Відсутність достатнього та реального фінансування державних дослідних програм для аспірантів та молодих науковців. Зовсім не фінансуються створення експериментальних установок для проведення наукових досліджень. Не оплачуються відрядження на участь у конференціях та стажуванні. Все це спонукає молодих вчених до порушення академічної доброчесності.

2. Вимоги сучасних журналів з наукометричних баз даних з необхідності використання посилання на наукові публікації після 2010 року є абсурдними для технічних публікацій. Всі основні важливі експериментальні дослідження в гідравліці та гідромеханіці були проведені до 1990 року, але на них не дозволяють посилатись у публікаціях.

3. Перевірка дипломних робіт студентів технічних вузів наявними сучасними програмами на плагіат не показує реальної картини виконання дипломного проекту. Ці проекти виконуються з використанням необхідних будівельних норм і правил, а також санітарно-технічних умов, які передбачають загальноприйнятту термінологію та розрахунки. Перевірка на плагіат змушує дипломників переробляти тексти будівельних норм «вишукуючи» різні синоніми, які є не завжди прийнятними в технічній термінології.

На основі вищенаведеного можна зробити висновок, що боротьба за академічну доброчесність повинна зводитись не до наслідків, а до усунення причин її порушення. Відновлення діяльності підприємств надасть можливість студентам проходити різні види практик включаючи переддипломну на виробництві. Це підвищить якість курсових і дипломних проектів та усуне необхідність використання плагіату.

Достатнє фінансування наукової діяльності аспірантів та молодих науковців, а також зацікавленість промисловістю їхніми результатами, дозволить проводити власні експериментальні дослідження не порушуючи академічну доброчесність.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Наннерл О. Кіохейн Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Видання друге/ за ред. Тедді Фішмана. Університет Клемсон. 1999. 36с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.academicintegrity.org/wp-content/uploads/2019/04/Fundamental_Values_version_in_Ukrainian.pdf.

2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. 234 с.

3. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.

*Громик А. П.,
канд. техн. наук, доцент, завідувач кафедри
математичних дисциплін, інформатики і моделювання
Подільського державного аграрно-технічного університету*

*Гаврилюк В. М.,
канд. екон. наук, асистент кафедри
математичних дисциплін, інформатики і моделювання
Подільський державний аграрно-технічний університет*

ВІРУС ПЛАГІАТУ В ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ

Останнім часом в Україні проблема академічної доброчесності доволі часто привертала до себе увагу не лише досить вузького кола осіб з освітньо-наукового середовища, але й пересічного громадянина, адже скандальні викриття текстових запозичень стосувалися, крім псевдонауковців, ще й публічних осіб, зокрема високопосадовців, політиків, чиновників і навіть міністрів освіти і науки та претендентів на це крісло. Вірус плагіату глибоко проник у сферу освіти і науки, ставши справжньою хворобою, яку наразі не вдається подолати. Незважаючи на гучні викриття, які час від часу збуджують академічну спільноту та які, як правило, ініційовані членами антиплагіатної ініціативи «Дисергейт», самій боротьбі на рівні держави завжди бракує послідовності та системності. Тому і її результати зазвичай обмежуються черговими звинуваченнями в академічній недоброчесності когось із наукового середовища, політичної еліти або ж топ-чиновників, які шукають будь-які способи виправдати себе в очах суспільства. Резонанс, який отримують такі справи, швидко стихає, а самі плагіатори досить рідко несуть як правову, так і репутаційну відповідальність.

Цілком зрозуміло, що проблема плагіату виникла не сьогодні й навіть не вчора, але в сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій вона набула вражаючих масштабів, особливо на теренах пострадянського простору. Останніми роками зроблено спробу розпочати активну боротьбу з академічною

недоброчесністю, що відображено у першу чергу на законодавчому рівні, зокрема у нових Законах України «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту». Уперше в Закон України «Про освіту» (№ 2145-VIII від 5.09.2017) включено статтю 42. «Академічна доброчесність», у якій подано таке визначення: «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1, с. 3].

Загалом після останніх доповнень згідно із Законом № 463-IX від 16 січня 2020 року «порушенням академічної доброчесності вважається:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману

є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

- хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

- необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;

- надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання;

- вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання» [2, с. 5].

Як бачимо, першим у цьому переліку є академічний плагіат, що найбільш розповсюджений в освітньо-науковому середовищі й боротьба з яким стає все актуальнішою. Необхідно відмітити, що вперше з академічною недоброчесністю в освіті і науці ми стикаємося ще у шкільні роки, наприклад, коли учень відчуває страх отримати незадовільну оцінку та вважає за краще списати роботу в однокласника, ніж припуститися помилки. Цьому також сприяє і широко розповсюджена практика видання виконаних домашніх завдань, так званих «ГДЗ», які можна придбати в будь-якій книгарні чи просто завантажити з глобальної мережі Internet. Надалі таке списування переростає в уже звичну й успішно апробовану систему постійного намагання полегшити собі життя за рахунок інших, отримати користь чи забезпечити кар'єрне зростання.

Наступним проявом вірусу плагіату є його масове поширення серед здобувачів вищої освіти, що звичайно ж стало проблемою не лише окремих спеціальностей, факультетів чи закладів вищої освіти, а й державної політики та законодавчого регулювання у цій сфері.

Відтак саме на державному рівні дуже важливо протидіяти та запобігати передусім причинам, які в освітньо-науковому просторі сприяють поширенню та процвітанню плагіату й загалом академічній недоброчесності. Потрібно проводити системну, послідовну й жорстку боротьбу з цим ганебним явищем, а не лише з його окремими точковими проявами та симптомами. Не остання роль у цьому повинна належати громадським організаціям, які працюють у галузі освіти і науки, зокрема профспілкам та асоціаціям освітян і науковців, органам студентського самоврядування, які б могли брати участь у підготовці рекомендацій з питань забезпечення академічної доброчесності, враховуючи необхідність різного підходу до визначення академічної доброчесності для учнівських, студентських чи наукових робіт, для сфери журналістики чи техніки, медицини чи математики, юриспруденції чи інформаційних технологій тощо, зокрема спираючись на досвід кращих світових закладів вищої освіти (наприклад, Массачусетського технологічного інституту [3], Оксфордського університету [4, 5], Стенфордського університету [6], Єльського університету [7], Кембриджського університету [8]) та фондів (наприклад, Національного наукового фонду США [9]).

Отже, питання академічної доброчесності, а передусім найголовнішої її проблеми – плагіату, повинні бути вирішені комплексно. З одного боку, на часі необхідність всебічного забезпечення жорсткого й системного контролю на законодавчому рівні, з іншого – глибоке усвідомлення всіма учасниками освітньо-наукового процесу не лише ганебної сутності цього явища, але й величезної шкоди, якої завдають плагіатори – імітації науки і освіти. Здолати вірус плагіату, як і будь-

якої інфекційної хвороби, зможе лише здоровий організм і сильний імунітет, хоча наразі не завадить багатьом зробити «щеплення від академічної недоброчесності».

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05 вер. 2017 р. № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>.

2. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січ. 2020 р. № 463-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20/para%20n1118#n1118>.

3. Academic Integrity at MIT [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://integrity.mit.edu/>.

4. Plagiarism [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ox.ac.uk/admissions/graduate/applying-to-oxford/university-policies/plagiarism?wssl=1>.

5. Plagiarism [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ox.ac.uk/students/academic/guidance/skills/plagiarism?wssl=1>.

6. What Is Plagiarism? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://communitystandards.stanford.edu/policies-and-guidance/what-plagiarism>.

7. Understanding and Avoiding Plagiarism [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://poorvucenter.yale.edu/writing/using-sources/understanding-and-avoiding-plagiarism>.

8. Plagiarism and Academic Misconduct [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.plagiarism.admin.cam.ac.uk/definition>.

9. Part 689 – Research Misconduct [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nsf.gov/oig/_pdf/cfr/45-CFR-689.pdf.

*Доренський О. П.,
канд. техн. наук, доцент кафедри кібербезпеки та програмного забезпечення
Центральноукраїнського національного технічного університету*

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Висококваліфіковані фахівці завжди визначали, визначають і визначатимуть рівень розвитку суспільства, потужність економіки країни, добробут громадян. Це – беззаперечний факт. Це засвідчують, зокрема, результати аналізу обсягу ВВП країн світу [1-2]. Тож у реаліях сьогодення освіченість людей, тобто їх здатність до розумової праці і вироблення інтелектуальної, інноваційної, конкурентноздатної продукції або послуги, є більш цінним і значущим, ніж, наприклад, можливості користування надрами і іншими природними ресурсами. При цьому головну роль у підготовці висококваліфікованого працівника відіграє освітній процес, який спрямований на розвиток особистості шляхом формування й застосування її компетентностей [3]. Тож, впливає строга закономірність: якість освітнього процесу прямо співвідноситься з рівнем життя і добробуту людини, розвитку суспільства, економічної потужності держави.

Безсумнівно, організувати і підтримувати на високому рівні освітній процес без забезпечення академічної доброчесності неможливо. Усі його учасники повинні дотримуватися етичних принципів і академічних правил. Тільки тоді результатом навчання у закладі освіти будуть набуті компетентності. Тож критично гостро постають наявні у вітчизняній системі освіти прояви академічної недоброчесності. На жаль, в Україні мають місце порушення авторського права учасниками освітнього процесу, несамотійне проходження контрольних заходів (наприклад, онлайн-тестових завдань або інших форм контролю, які здійснюються дистанційно), спотворення (умисне завищення або заниження) рейтингу здобувача

або викладача, купівля-продаж послуг з виконання індивідуальних завдань, контрольних, курсових, дипломних робіт, списування, підказування, хабарництво, фальсифікація отриманих під час освітнього процесу результатів, рерайтинг чужих праць і видавання їх за власні, необ'єктивне оцінювання тощо. Це – ганебні явища й практики, які притаманні вітчизняному навчальному процесу і негативно впливають на якість освіти. Розуміння й осуд цього в українському суспільстві вже визріло. Наразі робляться не формальні, а реальні кроки запровадження й дотримання у академічному середовищі засад академічної доброчесності. Наприклад, у системі вищої освіти України важливу роль у цьому процесі відіграє діяльність Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, створеного Урядом у 2015 році: академдоброчесність віднесена до невід'ємних критеріїв акредитації освітніх програм, за якими у ЗВО здійснюється підготовка фахівців [4]; Національне агентство проводить активну просвітницьку й консультативну діяльність щодо імплементації правил доброчесності у академічному середовищі України [5-7] тощо. Тож, загалом слід констатувати факт протидії недоброчесності. Водночас, вона носить переважно імперативний характер – норми закону, положення, правила, процедури тощо, – і часто за першої ж можливості дотримання академічної доброчесності зводиться до формальності (наприклад, наявність довідки про відсутність плагіату у курсовій роботі здобувача освіти на підставі аналізу тексту спеціальним програмним засобом; очевидно, це є абсолютно недостатнім з погляду забезпечення академічної доброчесності учасником освітнього процесу в контексті дотримання вимог авторського права і суміжних прав). Означене є наслідком того, що наразі академічна доброчесність в українському суспільстві і освітньому середовищі зокрема не сформувалася як культура. Адже наявність правил не означає, що вони будуть виконуватися. А зважаючи на ментальність українського народу, нерідко правила виконуються тільки за умови реальної дії системи контролю й примусу, негативним ефектом чого часто є супротив і протидія як означеній системі, так і правилам загалом. Тож, задля

становлення академічної доброчесності українська академічна спільнота повинна переосмислити, усвідомити, сформулювати і сприйняти академічну доброчесність як духовну цінність суспільства; при цьому держава через систему освіти повинна доносити і пропагувати етичні принципи, які складають академічну доброчесність, здійснювати просвітницьку діяльність серед українців. Таким чином, академічна доброчесність з площини правил і вимог (які зазвичай не всі прагнуть виконувати) перейде у площину переконань, цінностей, традицій, дотримання яких є справою честі, самовимогою, потребою совісті і власної гідності.

Отже, зважаючи на закономірний вплив академічної доброчесності на розвиток і добробут особистості, суспільства й держави, а також беручи до уваги стан та результати запровадження її правил в українському освітньому середовищі, викликом і необхідністю сьогодення є плекання нових духовних цінностей, складових української культури – етичних норм академічної доброчесності. Означене має стати благородною метою і справою честі української академічної спільноти та стратегічним завданням гуманітарної політики держави.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тицька Я. О. Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2018. – №34. – С. 4–7.
2. Сопова Д. О. Феномен академічної чесності у контексті якості сучасної вищої освіти // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. – 2017. – №28. – С.79-84.
3. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20170905#n614>.
4. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://msu.edu.ua/library/wp-content/uploads/2019/11/methods_2019-final.pdf.

5. ВВП усіх країн на одній карті (інфографіка): веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://landlord.ua/news/vvp-usikh-krain-na-odnii-karti-infografika/> (дата звернення: 08.06.2020).

6. 5 найкращих та 5 найгірших економік 2019 року: веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://businessviews.com.ua/ru/economy/id/najkraschi-ekonomiki-2019-1914/> (дата звернення: 08.06.2020).

7. Про освіту: Закон України станом на 02.04.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 11.06.2020).

8. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 11 лип. 2019 р. № 977. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19> (дата звернення: 11.06.2020).

9. II академічне зібрання «Академічна доброчесність як етико-правова категорія»: веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/2019/09/II-академічне-зібрання-Академічна-до/> (дата звернення: 11.06.2020).

10. Створення університетської системи забезпечення академічної доброчесності: нормативна база or/and/versus дієві механізми: веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/2020/03/створення-університетської-системи/> (дата звернення: 11.06.2020).

11. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності : затв. рішенням Нац. агентства із забезпеч. якості вищої освіти від 29 жов. 2019 р., протокол № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/Рекомендації-ЗВО-система-забезпечення-академічної-доброчесності.pdf> (дата звернення: 11.06.2020).

Зарівна Н. О.,
канд. фарм. наук, доцент кафедри фармацевтичної хімії
Тернопільського національного медичного університету
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

Поляк О. Б.,
канд. фарм. наук, доцент кафедри фармацевтичної хімії
Тернопільського національного медичного університету
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

Горлачук Н. В.,
канд. фарм. наук, доцент кафедри фармацевтичної хімії
Тернопільського національного медичного університету
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ОСНОВА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Академічна доброчесність – довгий процес, принципи якого повинні закладатися людині з юного віку і продовжуватися до зрілої особистості [1]. Це дозволить отримати молоде покоління з високими знаннями та моральними цінностями, чіткою відповідальністю за свої дії, а також зародженням нової суспільної свідомості, яка багата на нові ідеї, принципи тощо. Також, отримані нові знання, навички стануть вирішальним поштовхом до запровадження нових високих вимог, стандартів вищої школи. Як результат – держава отримує компетентних спеціалістів, які будуть конкурентноспроможними на світовому ринку нових проєктів та досліджень.

На думку експертів Міжнародного центру академічної доброчесності, для формування нової особистості, яка повинна володіти принципами доброчесної поведінки, доречно створювати чіткі принципи і правила в сфері академічної доброчесності, поширювати її позитивні тенденції у всіх наукових спільнотах, поглиблювати знання у цій сфері відносно стандартів академічної доброчесності, постійно дотримуватися дій і законів у цій галузі, пояснювати та адмініструвати прозорі системи для покарання за непослух у доброчесності, а також бути

інформованим у ході останніх розробок у галузі науки і техніки з метою попередження можливих ризиків та проблем. Крім того, необхідно регулярно оцінювати ефективність існуючої політики, норм, правил у галузі академічної доброчесності, а також постійно вдосконалювати їх [2].

Аналізуючи роботу дослідників International Center for Academic Integrity (ICAI) можна виділити окремі цінності, що формують академічну доброчесність [3], а саме: чесність (honesty), довіра (trust), справедливість (fairness), повага (respect) та відповідальність (responsibility). Пізніше, додано – мужність (courage) [2]. Дійсно, без зазначених цінностей не можна будувати нову особистість, яка повинна бути стверджена на їх основі. Адже, без належного виховання, яке ґрунтується на сильних моральних засадах, а також на розумінні і втіленні цих норм у реальне життя ми не зможемо отримати молоде покоління з іншим мисленням та усвідомленням їхніх вчинків і відповідальності за порушення академічної доброчесності. Також, це стосується не тільки студентів, а й викладачів, адже академічна доброчесність тісно пов'язує як працю педагогів, так і здобувачів освіти. Без виховання чесної поведінки викладача не може існувати якісної співпраці із студентами на шляху отримання відмінного навчання, яке ґрунтується на принципах академічної доброчесності.

На нашу думку, безумовно, викладачі повинні бути прикладом належного виховання для студентів, володіти такими рисами як: доброчесність, справедливість, відповідальність та порядність. Найважливіше, щоб людина любила свою професію, була грамотною, сумлінно і чесно виконувала свої обов'язки, налагоджувала тісний контакт із аудиторією, вміла донести інформацію на належному науковому рівні, йшла «у ногу з часом» в напрямі розвитку освіти та науки. Тому, для цього, створюють різні курси підвищення кваліфікації кадрів як в Україні, так і за кордоном, де викладачі покращують свої навички та вміння як на національному, так і міжнародному рівнях, які, пізніше впроваджують в своїй роботі.

Погоджуємось, також, що для поліпшення показників ефективності дотримання норм існуючого законодавства, зокрема Закону України «Про вищу освіту» 2014 р. [4] для забезпечення дотримання принципів Академічної доброчесності в освіті та науці України є імплементація університетських кодексів честі, поведінки, доброчесності у вищій школі [5, с. 172]. Саме це є запорукою успіху університетів, де існує повага та повна гармонія відносин викладачів та студентів. Ми, в свою чергу, повинні бути зацікавленими у покращенні освітніх програм, пізнанні чогось нового, розвиватися у напрямку зростання професійної діяльності, а також, старатися виховувати на основних принципах «Академічної доброчесності» молоде покоління з новими ідеями та проектами, що дозволять їм бути конкурентоспроможними на міжнародному ринку праці.

З нашої точки зору, академічна доброчесність – це культура, яка в Україні тільки починає зароджуватися, тому її всіма способами і силами потрібно підтримувати і розвивати. В теперішній час наукове стажування «Академічна доброчесність» (онлайн), яке організовує польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної і Наукової Співпраці» (IIASC) є дуже потрібне і актуальне, адже його метою якраз і є популяризацією академічної доброчесності, а також підвищення кваліфікації освітян з даного питання. Будемо надіятися, що дану програму засвоїть і візьме на озброєння чим більше науковців різного віку.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Artyukhov A. Academic integrity in Ukrainian higher education: values, skills, actions / Artem Artyukhov, Olya Liuta // Business Ethics and Leadership. – 2017. – Vol. 1, issue 1. – P. 34 – 39.
2. The Fundamental Values of Academic Integrity: Second Edition. – Access mode: <https://academicintegrity.org/wpcontent/uploads/2017/12/Fundamental-Values-2014.pdf>
3. International Center for Academic Integrity. – Access mode: <http://www.academicintegrity.org/icaei/home.php>.

4. Закон України «Про вищу освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

5. Мельниченко А. Кодекс честі як інструмент дотримання академічної честності науковця і освітянина. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. – К.: Таксон, 2016. – 234 с.

*Звенігородська Т. В.,
канд. вет. наук, доцент кафедри хірургії та акушерства
Полтавської державної аграрної академії*

АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У статті 42 закону України про освіту чітко прописано визначення поняття академічний плагіат – «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [1]. Закон України «Про авторське право і суміжні права» дає пояснення плагіату як «оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору» [2].

Плагіат відіграє досить велику роль в освітньому процесі, як порушення академічної доброчесності. Це впливає на позитивний імідж як навчального закладу в цілому, так і шкодить репутації науковця та викладача. В деяких країнах за плагіат, як крадіжку інтелектуального майна, можна отримати значний штраф, позбавлення волі та втратити наукове звання і ступінь.

В наш час, коли ми маємо фактично необмежений доступ до будь-якої інформації в Інтернеті, існує велика спокуса використати чужі наукові здобутки як

свої. Однією з масштабних проблем академічного плагіату у вищих освітніх закладах є написання студентами курсових та дипломних робіт. Досить часто серед здобувачів вищої освіти можна спостерігати запозичення чужих дослідів, пряме копіювання тексту без посилання на автора. Масштабне дослідження «Вплив політики щодо плагіату у вищій освіті в Європі» зробило висновок, що причиною студентського плагіату частіше є нестача навичок академічного письма і знань дослідницьких методів, аніж свідоме прагнення обманути [3, с. 72]. Студенти часто копіюють свої роботи з Інтернету не лише тому, що це технічно просто зробити або що таке списування є невмирущою традицією. Причиною може бути недостатнє, несистематичне, неякісне навчання студентів належному академічному письму, його правилам, алгоритмові підготовки такої письмової роботи, якою студент й викладач пиштимуться [4]. В останні роки в Україні почали практикувати перевірки робіт спеціальними антиплагіаторними програмами, а також вводити в кожному навчальному закладі електронні репозитарії, куди вносять кваліфікаційні роботи, монографії, статті, підручники, для того, щоб легше було перевірити роботу на плагіат та створити певну базу доступу. Але більшість програм не мають змоги визначити всі види шахрайства. Наразі 150 країн використовують програму TURNITIN, в залежності від розширень, вона може визначати як плагіат так і інші види шахрайства. Така програма допомагає викладачу в перевірці студентських робіт, при впровадженні її в дію, можливо значно зменшити час на оцінку роботи, знизити кількість неоригінальних робіт та підвищити якість зворотного зв'язку. З кожним днем плагіат все більше еволюціонує, наприклад, зараз на просторах Інтернету не проблема замовити кваліфікаційну роботу онлайн з будь якої спеціальності. Але антиплагіаторні програми теж еволюціонують, навчившись визначати навіть стиль роботи і приналежність її певному автору. Варто відмітити, що деякі антиплагіаторні програми не в змозі розпізнати де плагіат, а де робота з великою кількістю посилань на першоджерела. Так, інколи, текст законів,

методичних вказівок може трактуватися як плагіат у роботі. Це питання гостро стоїть для таких наук як юриспруденція, право, військові науки, фізика, тощо.

На сьогоднішній день відсутні єдині методики як спонукати учасників навчального процесу до академічної доброчесності. Перш за все викладачі повинні підвищувати свою кваліфікацію з цього питання, проходити курси, дивитися вебінари, читати літературу, цікавитися новітніми антиплагіаторними програмами та намагатися впровадити отримані знання в свою діяльність. Що стосується здобувачів вищої освіти, то перед ними необхідно ставити чіткі цілі до завдань, постійно надавати інформацію стосовно того, що таке академічна доброчесність і зокрема плагіат. І звісно впроваджувати систему перевірки кожної роботи: реферату, курсової чи дипломної, з обов'язковим її відхиленням, якщо в ній підтвержені ознаки шахрайства.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Офіційний портал Верховної Ради України. Закон «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 10.06.2020).
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 10.06.2020).
3. Ніколаєв Є. Академічна доброчесність. Інформаційний бюлетень № 5, 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/Integrity-bulletin-05.pdf> (дата звернення: 11.06.2020).
4. Glendinning, I. 2016. European Perspectives of Academic Integrity. Handbook of Academic Integrity, 55–74. doi:10.1007/978-981-287-098-8_3.

*Климишин О. І.,
доктор психол. наук, професор кафедри
соціальної психології та психології розвитку
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Останнє двадцятиріччя є періодом інтенсивного інформаційного розвитку суспільства. Цьому сприяють значні досягнення в розвитку науки і техніки. Освітній простір зазнав у цьому контексті очевидних змін, розширюючи зміст загальних та фахових компетенцій та ставлячи нові вимоги до забезпечення умов їх формування. Орієнтація на європейські освітні стандарти ініціює усвідомлення важливості не тільки формування в учнів, студентів знань, вмінь, навичок, але й розвитку їх особистості в цілому.

Кожна людина оперує певною системою понять, які формуються в її свідомості протягом онтогенезу. Але, що важливіше, – вона володіє системою ціннісного ставлення до світу крізь призму понять добра-зла, прекрасного-потворного, істинного-абсурдного. В умовах навчально-виховного впливу актуалізується і формується певна система цінностей, якими людина керується в конкретних життєвих ситуаціях, в житті в цілому. Що стосується наукового, освітнього простору, то він не є виключенням. Відбувається свого роду проекція системи цінностей суб'єктів освітнього процесу на їх діяльність (навчальну чи професійну). І саме тут ми стикаємось з питанням академічної доброчесності.

З психологічної точки зору сам феномен академічної доброчесності має аксіологічну природу, адже його зміст утворюють такі фундаментальні цінності як чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, мужність [1, с. 11]. Означені цінності репрезентують передусім духовну природу людської особистості. Увесь процес розвитку людини як особистості є процесом актуалізації

й опредметнення духовних інтенцій аксіопсихологічного потенціалу особистості (Сутнісне Я) – добра, краси, істини, блага як сенсу людського життя загалом та суб'єктних здатностей, що зумовлюють динаміку смислових утворень етичного, естетичного, пізнавального та екзистенційного змісту і визначають координати й форми самопізнання, самовизначення, самотворення, самотрансценденції особистості [2, с. 5]. Відповідно, з нашої точки зору, академічна доброчесність є показником особистісного розвитку, а саме його морального ракурсу.

В умовах освітньої діяльності студент постає не як об'єкт навчально-виховного впливу, а як суб'єкт, активний співтворець власної особистості як професіонала в конкретній галузі знань і як особистості в цілому. Навчальна діяльність не позбавлена ситуацій морального вибору та відповідальності. В свою чергу, ситуація морального вибору вимагає від студента прояву неабияких когнітивно-осмислювальних зусиль, ініціюючи актуалізацію в свідомості моральних цінностей, «внутрішнє переосмислення» навчальної ситуації крізь призму деонтичного вибору (І. Кант) та прийняття відповідальності за його здійснення. До прикладу, підготовка творчих завдань студентом ставить його в ситуацію вибору – реалізувати власну креативність, доклавши вольових зусиль у пізнанні чи піти іншим шляхом, скориставшись «плодами зусиль інших».

Наші міркування, представлені вище, ініціювали проведення пілотажного дослідження, в якому взяли участь студенти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та Івано-Франківської Академії Івана Злотоустого. Емпіричну вибірку утворили 25 студентів-магістрів.

Діагностичними критеріями емпіричного дослідження було означено показник розвитку моральності студентів, а також показник їх ставлення до плагіату. Ми керувались припущенням, за яким – чим вищим є показник розвитку моральності, тим негативнішим є ставлення до плагіату. Діагностичний інструментарій утворили: методика «Шкала совісності» (В. В. Мельников, Л.Т. Ямпольський), методика діагностики суб'єктних здатностей та особистісних

цінностей (З. С. Карпенко), авторські анкети «Духовний світ особистості» та «Моє ставлення до плагіату».

Кількісний та якісний аналіз отриманих результатів дав можливість виявити наступні тенденції:

В студентів, пріоритетне місце в системі особистісних цінностей яких займають такі цінності, як «істина», «прагнення до досконалості», «справедливість», з високими показниками вираженості совісності та розвитку моральних якостей – чесність, добросовісність, співпереживання, діагностовано негативне ставлення до плагіату. Кількісний відсоток представленості осіб з такими показниками в емпіричній вибірці становить – 56 %. У свою чергу, студентам із середнім показником вираженості совісності та розвитку моральних особистісних якостей, пріоритетністю цінності «користь», властиве нейтральне ставлення до плагіату (32 %). Вони допускають варіант плагіату в своїй навчальній діяльності за умов нестачі часу для виконання завдань або неважливості для них оцінки чи самої дисципліни вивчення. І третю, так би мовити, групу респондентів репрезентують студенти з домінуванням цінності відносносуб'єктного (організмичного) рівня «здоров'я», низьким показником розвитку моральних якостей та совісності (12 %). У їх ставленні до плагіату відображене схвалення останнього та заперечення важливості дотримання принципів академічної доброчесності. У свою чергу, вони стверджують, що вдавались до плагіату неодноразово і не вважають в цьому особливе порушення етичних принципів.

Водночас, у діагностуванні показника ставлення студентів до плагіату спостерігається присутність двох важливих моментів. Перший момент – не до кінця розуміння студентами суті поняття «плагіат». Другий – відзначення важливості особи викладача в навчальному процесі як мотиватора прояву особистої креативності та відповідальності або ж, навпаки.

Безумовно, означений ракурс дослідження академічної доброчесності як показника морального особистісного розвитку вимагає більш ґрунтовного аналізу.

Представлені результати пілотажного дослідження спонукають до реалізації експериментального дослідження, яке б передбачало реалізацію серії просвітницьких лекцій з метою формування академічної доброчесності студентства.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету/Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

2. Климишин О. І. Християнсько-психологічні основи духовного розвитку особистості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. психол. наук : спец. 19.00.07. «Педагогічна і вікова психологія»/ О. І. Климишин – Київ, 2013. – 43 с.

*Кузик П. В.,
канд. мед. наук, доцент кафедри патологічної анатомії
Київського медичного університету*

РОЛЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У РОЗВИТКУ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Підготовка лікарів на додипломному етапі навчання, незалежно від профілю кафедри, факультету та закладу вищої медичної освіти, здійснюється в межах когнитивних вмінь студента (запам'ятовування, розуміння, застосування, аналіз, оцінка, творчість) та практичної реалізації цих знань в нозології, діагностиці та лікуванні хворих. Утвердження принципів академічної доброчесності у закладах вищої освіти (факультетах), подолання плагіату, фальсифікацій, фабрикацій та інших форм академічної недоброчесності у медичній освіті дозволить підвищити

якість вищої медичної освіти, змінити академічну культуру та забезпечити розвиток наукових досліджень [1].

Кожний лікар в своїй практичній діяльності найбільше часу витрачає на діагностичний процес. Сучасна медицина стала високотехнологічною галуззю. В практичній діяльності лікарі використовують розширені діагностичні можливості комп'ютерної та магнітно-резонансної томографії, відеоскопічні методи діагностики та лікування, методи діагностики та лікування з застосуванням ультрасонографії. Використовуються найбільш достовірні та інформативні методи діагностики, якими є доопераційні, інтраопераційні та післяопераційні біопсійні дослідження з застосуванням імуногістохімії та електронної мікроскопії. Використовуються новітні технології для безкровної десекції тканин, програмна комп'ютерна хірургія, а також високоефективні лікарські препарати. Розвиток сучасних високотехнологічних досліджень підняв на новий рівень класичну медичну науку і освіту: електронна мікроскопія, імуногістохімічні дослідження, молекулярна патологія, генетика, що змушує пришвидшувати розуміння інтенсивного впровадження нових технологій в навчальний процес. За останні десятиліття з'явилися нові захворювання, яких раніше не було, під впливом сучасного лікування змінилась морфологія більшості захворювань. Але не зважаючи на величезний технологічний прогрес в медицині – діагностичний процес з особистою участю лікаря залишається визначальним і є головним показником якості надання медичної допомоги. Відсоток помилок діагностики в сучасній медицині, на жаль, сягає 20 і більше.

Діагноз є одним із важливих об'єктів стандартизації в охороні здоров'я, а стандартизація це основа управління якістю медичних послуг. Без уніфікованого стандарту діагностики не можлива об'єктивна сертифікація і ліцензування лікарів та медичних закладів. В навчальному процесі на до дипломному рівні підготовки лікарів слід детально розглядати проблеми сучасної діагностики в медицині. Успіх діагностичної діяльності лікаря кожної спеціальності не можливий без високого

професіоналізму, здатності до логічного та аналітичного мислення. Знання основних положень діагностики, їх практичне застосування в діагностичному процесі особливо важливі в умовах страхової медицини, коли внутрішньовідомчий контроль якості діагностики та лікування в лікувально-профілактичному закладі, як відомо, доповнюється незалежною експертизою страхових медичних компаній. Єдиним достовірним критерієм якості надання медичної допомоги пацієнтам в сучасній практичній охороні здоров'я є показник помилок діагностики та лікування хворих. Але, разом з тим, складності діагностики в сучасній медицині об'єктивно пов'язані з нозоморфозом, ятрогеніями та поліпатіями, тому кожний лікар завжди має право на помилку.

Таким чином, особистість лікаря в діагностично-лікувальному процесі завжди буде залишатися головною та визначальною незалежно від соціально-економічних умов та розвитку держави, а також проектів реорганізації та реформ медичної галузі.

Використання інноваційних технологій викладання дозволяє максимально використати майстерність викладача для мобілізації когнітивних можливостей студента, скоротити час, затрачений на повторення матеріалу та вивільнити час для засвоєння нових практичних навичок.

Результатом утвердження принципів академічної доброчесності у закладах вищої медичної освіти стане підвищення якості та конкурентоспроможності медичної освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стратегія розвитку медичної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://moz.gov.ua/uploads/1/7113-medical_education_analytics.pdf.

*Лазарева А. О.,
канд. філос. наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи
Одеського національного політехнічного університету*

РОЛЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ФОРМУВАННІ МЕНТАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНСТВА

В сучасних умовах переходу функціонування інституту освіти до ринку послуг, коли підготовка пошукувачів вищої освіти переходить на рівень конкурентно-спроможності, постає питання про підвищення якості освітніх послуг, які надаються у вищій школі. Забезпечення високого рівня якості послуг вищої освіти на ринку освітніх послуг перш за все базується на принципах правових норм, які закріплюють стандарти академічної доброчесності, а також на системі норм та санкцій, які наступатимуть у випадках, коли прояви академічної недоброчесності будуть виявлені. Однак, важливим фактором на мій погляд є формування системи ментальної культури студентів, яка проявляється у системі самоконтролю не через покарання чи острах зневаги або втрати репутації, а в усвідомленні власного вибору шляхом інтеграції цінностей академічної доброчесності у ментальність.

Актуальність теми базується на даних дослідження, яке провели у 2014 році Гапон Н., Худзіцька-Чупала А., Лупіна-Венгер А., що було спрямоване на порівняння суб'єктивних чинників ставлення студентства до порушення принципів академічної доброчесності. Результати дослідження засвідчили, що українські та польські студенти мають більш позитивне ставлення щодо списування, а ніж швейцарські. Українські та польські студенти пояснюють таке ставлення до шахрайства під час навчального процесу тим, що така поведінка не буде негативно сприйнята оточенням [2; с. 5], тобто не тільки студенти не осудять іншого за те, що йому вдалося списати, але й викладачі під час перевірки робіт не звертають потрібної уваги до впливу виявлення некоректних запозичень або плагіату під час оцінки таких робіт.

Процес отримання вищої освіти в сучасному українському суспільстві, що проходить через євроінтеграцію, спрямований на формування компетентностей, які забезпечують відповідний фахівця для певної економічної галузі, котрий повинен проявити широкий спектр застосування знань та навичок у професійній діяльності. Можливість виходу українських фахівців на ринок праці в Україна та за кордоном сприяє формуванню фахівців з новим рівнем культурної ментальності, рисами якої є: «...вміння якісно надавати послуги, захищати власні права на результати та досягнення праці, здатність адаптуватися до змін, засвоювати нові знання та навички, самодисципліна, відкритість до нового...» [1; с. 122].

Результатом отримання вищої освіти окрім якісних знань є ще формування професійної та особистісної репутації як фахівця у певній сфері, а отже дотримання принципів академічної доброчесності є першим кроком до цього.

Інтелектуальна праця для більшості пошукачів, які отримують вищу освіту не є власністю когось одного, а з поширенням ресурсів інтернет, будь яка інформація є надбанням того, хто її використовує, що суперечить самому існуванню вищої школи, адже наукова інформація містить узагальнений результат інтелектуальних зусиль науковців та відповідальність за дані, які викладені у цій інформації. Студент, що використовує ці дані шляхом ігнорування цінностей академічної доброчесності, зневажає не тільки результати роботи своїх колег, але в першу чергу себе. Від цього страждає також престиж вищої освіти в суспільстві.

Академічна доброчесність за визначенням Міжнародного центру академічної доброчесності як якість будь якого науковця, як складова його професійної честі та гідності повинна містити наступні цінності: чесність, довіра, справедливість, повагу та відповідальність [3; с. 16].

Чесність як цінність академічної доброчесності міститься у професійній діяльності та забезпечує відкритість тієї інформації, яка використовується у виконанні наукових досліджень, або під час засвоєння інформації [3; с.18]. Процес навчання повинен базуватися на тих основах, що прочитана, або засвоєна

інформація повинна бути переосмислена, а при викладені інформації, інтерпретована у відповідності до ступеню засвоєння. У будь якого іншому випадку інформація не є надбанням пошукача, а отже не засвоєна інформація призводить до того, що студент повинен повертатися до цієї інформації неодноразово. Це призводить до втрати часу та загальмовує процес просування на особистісного розвитку.

Наступною цінністю академічної доброчесності є довіра, яка розглядається як цінність, що формує дотримання чітких та прозорих стандартів щодо вимог виконання наукових та навчальних робіт [3; с. 20]. Довіра є досить сильною цінністю, адже вона формує у студентів самоповагу та впевненість у своїх силах. Студент розуміє, що його результати його роботи, які оцінені у відповідності до цих стандартів не є суб'єктивною оцінкою викладача або є випадковістю.

Справедливість, як цінність доброчесності виявляється у ставленні викладачів до студентів так само, як і студентів до викладачів [3; с. 22]. Адже, оцінка результатів роботи студентів відповідає певним стандартам, а тому складові оцінки наукових робіт повинні містити рівні умови для всіх. Важливим аспектом в цьому є також визначення вимог до кваліфікації викладача, який однаково справедливо відноситься до праць різних студентів, оцінюючи їх працездатність, жагу до знань, вміння користуватись джерелами, методами та зберігати бережливе ставлення до тієї інформації, яка використовується під час наукової праці або процесу викладання.

Студент має право в підготовці до занять лекційних чи практичних користуватися будь якими джерелами, які є в доступі. Це не повинні бути тільки конспекти лекцій конкретного викладача. Адже свобода та вільний вибір є важливими перевагами дослідницького процесу.

Ринок освітніх послуг є конкурентно-спроможним. Студенти можуть обирати викладача або предмет на власний розсуд, а отже і викладачі повинні визнавати досягнення своїх колег та ставитися з повагою до їх надбань. Повага як цінність

академічної доброчесності є проявом не простого декларування цінності, але й проявом взаємовідносин у науковому або викладацькому середовищі [3; с. 24]. Повага проявляється також в тому, що викладач може рекомендувати джерела для підготовки студентам, спираючись на повагу до досягнень своїх колег.

Етика взаємовідносин у науковому чи викладацькому середовищі містить також ще одну цінність академічної доброчесності – це відповідальність. Вибір теми дослідження, написання РГР, курсових чи дипломних робіт є типом невеликого наукового дослідження. Такі дослідження привертають до себе багато уваги, адже наукові ідеї, що закладені в таких роботах можуть потім розвинути у широкомасштабні дослідження, які привнесуть великі зміни у соціальне життя. Однак, такі зміни будуть на добре тільки тоді, коли автори цих дослідження будуть відповідально ставитися до тих джерел та тих результатів дослідження, на які вони спираються. Відповідальність, які важлива цінність академічної доброчесності сприятиме усвідомленню важливості тих результатів навчання, які отримані, адже вони є власними досягненнями студента [3; с. 26].

Так, як академічна доброчесність тільки формується у сучасній системі вищої школи, студентам знадобиться вся відвага, щоб протистояти оточенню у відстоюванні власних результатів навчання та протистоянню зовнішньому тиску у небажанні давати списувати, або стримуватися від підказок під час іспитів чи заліків. Отже, відвага є важливою цінністю академічної доброчесності шляхом впровадження її в систему взаємовідносин у студентському середовищі [3; с.28].

Отже, ментальна культура студентства є важливою складовою формування фахівця-професіонала, який вміє не тільки вправно ставити цілі та завдання, але й дотримуватися стандартів академічної доброчесності, підтримуючи таким чином репутацію навчального закладу і престиж вищої освіти в суспільстві.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондаренко Ольга. Ментальність як фактор освітньої культури // Філософія освіти. – 2009. – №1-2(8). – С. 118 – 125.

2. Гапон Надія, Худзіцка-Чупала Агата, Лупіна-Вегенер Анна. Ставлення студентів до виявів академічної нечесності: крос-культурний аналіз. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vlnu_philos_2013_16_29.pdf.

3. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Перекладено за виданням «The Fundamental Values of Academic Integrity», видання друге. Міжнародний центр академічної доброчесності. Ред. Тедді Фішман. Університет Клемсон. 1999. – 36 с.

*Матішак М. В.,
канд. пед. наук, доцент кафедри
теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У сучасному суспільстві дедалі більше зростають вимоги до якості професійної підготовки фахівців для різних галузей. Потребують удосконалення й модернізації не лише цілі, зміст, форми, методи і засоби навчання, а й напрями та якість наукових досліджень. Дедалі частіше з-поміж низки цінностей вищої освіти виокремлюють академічну доброчесність, як сукупність етичних принципів і правил, якими мають керуватися всі учасники освітнього процесу.

У професійній підготовці майбутніх педагогів академічна доброчесність стимулює здобувачів освіти до поваги, чесності, справедливості, відповідальності у власній поведінці, а також під час навчальної й науково-пошукової діяльності.

Нормативно академічна доброчесність, як один з принципів освітньої діяльності, закріплена у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту».

Зокрема, в Законі «Про освіту» стаття 42 регулює запровадження принципів академічної доброчесності в освітній процес. Тут вказано сутність означеної категорії, умови дотримання доброчесності, приклади порушень, відповідальність за такі порушення, порядок їх виявлення і встановлення відповідних фактів. Водночас, з-поміж обов'язків педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників виокремлено дотримання академічної доброчесності та її забезпечення здобувачами освіти в освітньому процесі та науковій діяльності [1]. На підставі вищезазначених норм в закладах вищої освіти розробляються внутрішні положення, рекомендації, кодекси, які регламентують відповідну організацію освітнього середовища.

У ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» ключові положення академічної доброчесності репрезентовано у Кодексі честі, ухваленому в 2015 році. Документ ґрунтується на ключових засадах освітнього законодавства, кращих зразках вітчизняного та міжнародного досвіду запобігання академічній нечесності. До загальних принципів поведінки членів університетської спільноти віднесено такі принципи: академічної доброчесності, особистого прикладу, відповідальності, справедливості, сміливості, академічної свободи, взаємоповаги, прозорості, взаємної довіри, партнерства і взаємодопомоги, компетентності й професіоналізму, безпеки та добробуту, законності [2].

Однак, зважаючи на реалії освітньої діяльності, недостатньо нормативного забезпечення доброчесності. Обов'язковою є практична підготовка учасників освітнього процесу до впровадження відповідних принципів, засвоєння форм, методів, методичних механізмів практикування доброчесності. У руслі порушеної проблеми доцільно використати потенціал психолого-педагогічних дисциплін, зміст яких зорієнтовано на формування засадничих уявлень майбутніх педагогів про особистість, становлення її вікових та індивідуальних особливостей у процесі навчання, виховання, розвитку тощо. Наприклад, у процесі фахової підготовки майбутніх вихователів ЗДО передбачено опанування низки дисциплін означеного

напряму, як-от: загальна педагогіка, загальна психологія, історія дошкільної педагогіки, дитяча психологія, вступ до фаху, педагогічна майстерність, а також методичні дисципліни. Таким чином здійснюється комплексний підхід до формування готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності. Основні засади академічної доброчесності при цьому реалізуються у різних напрямках, а саме:

- пріоритетність гуманістичної парадигми в освітньому процесі;
- становлення партнерських взаємовідносин між викладачами і студентами на засадах відповідальності, поваги, справедливості, взаємоповаги, довіри, особистого прикладу та інших морально-етичних норм;
- формування уявлень здобувачів про положення академічної доброчесності: принципи, умови, відповідальність учасників освітнього процесу, норми законодавства про авторське право та інтелектуальну власність, форми порушення академічної доброчесності тощо;
- формування умінь і навичок роботи з джерелами інформації, психолого-педагогічною та методичною літературою, правильне оформлення посилань;
- варіативність технологій, методів і прийомів навчання, спрямованих на дослідницьку діяльність студентів, творче вирішення професійно орієнтованих завдань, стимулювання аналітичного і критичного мислення;
- творчий зміст завдань, які передбачають висловлення власної думки, враження, ідей;
- правильне і об'єктивне оцінювання результатів діяльності студентів, чітка система відповідних критеріїв і показників, удосконалення навичок взаємооцінювання і самооцінювання.

Таким чином, освітній потенціал психолого-педагогічних дисциплін, окрім фахової підготовки, розкриває гуманістичну сутність навчання і виховання, сприяє ставленню до дитини як до найвищої цінності, забезпечує формування світоглядних

позицій майбутніх педагогів, позитивно впливає на становлення їх особистісних якостей загалом. У контексті вищезазначеного академічна доброчесність та її положення мають бути наскрізними принципами побудови освітнього процесу в сучасних закладах вищої освіти. Водночас, здобуті навички практикування доброчесності студенти-педагоги зможуть зреалізувати у майбутній професійній діяльності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Кодекс честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ppor.pnu.edu.ua/%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81-%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%96/>.

*Ніжегородцев В. О.,
канд. техн. наук, доцент кафедри інформаційних систем і технологій
Університет державної фіскальної служби України*

ПРОБЛЕМИ КОМП'ЮТЕРНО-АНАЛІТИЧНОЇ ПІДТРИМКИ ПОШУКУ ПЛАГІАТУ

Питання плагіату у форматі короно-вірусної боротьби навчальних закладів на сьогодні стає особливо актуальним. Перехід закладів вищої освіти до дистанційного навчання після пандемії спричинив деякі негативні тенденції у сприйнятті доброчесності.

Не зважаючи на широку базу нормативного забезпечення практики забезпечення академічної доброчесності у мережі Інтернет з'явилося багато

різноманітних шахрайських схем. Оголошення формату «швидкого виготовлення дисертацій, дипломів, курсових робіт, написання статей Scopus і т.д.» заповнили веб-простір пересічних користувачів, що в свою чергу спокушає молодих науковців, студентів та провокує їх на дії недоброчесних взаємовідносин в навчальному закладі.

На сьогодні актуальним стає створення спільних баз вітчизняних та закордонних робіт для захисту інтелектуальної власності, а також доцільно вдосконалення та запровадження засобів для перевірки на плагіат у закладах вищої освіти різних рівнів акредитації [1, с.81].

Сфера таких трансформацій охоплює всіх основних гравців академічної арени: абітурієнтів, студентів, аспірантів і молодих дослідників, провідних викладачів та вчених, представників органів управління і контролю освіти, замовників наукової продукції, видавців наукової літератури та періодики та асоціацій, пов'язаних з вищою освітою. Системи професійних цінностей, моральних норм, традицій внутрішніх стосунків та відносин з широким соціальним оточенням визначають принципи взаємодії в цій надзвичайно складній та різноманітній соціальній мережі [4, с.10-11].

Основна помилка виявлення академічного плагіату в освітніх закладах шляхом лише комп'ютерної перевірки текстів заключається в тому, що така діяльність відбувається без залучення компетентної оцінки «живих» експертів, оскільки текстові збіги не є лише основною проблемою, а академічний плагіат має ширші терени: некоректне запозичення фактів, гіпотез, числових даних, формул, програмних кодів, тощо.

Для спеціалістів (викладачів, науковців, редакторів фахових видань та організаторів наукових конференцій), специфіка професійної діяльності яких вимагає активного використання таких засобів, необхідний лише якісний інструментарій, що дозволить здійснювати глибинний аналіз рукописів на збіг та 100 % – не відстеження запозичень [2, с.155].

В відкритому доступі мережі Інтернет є безліч посилань (рис. 1.) для боротьби з обманом, плагіатом та академічною нечесністю, але вони мають свої і недоліки.

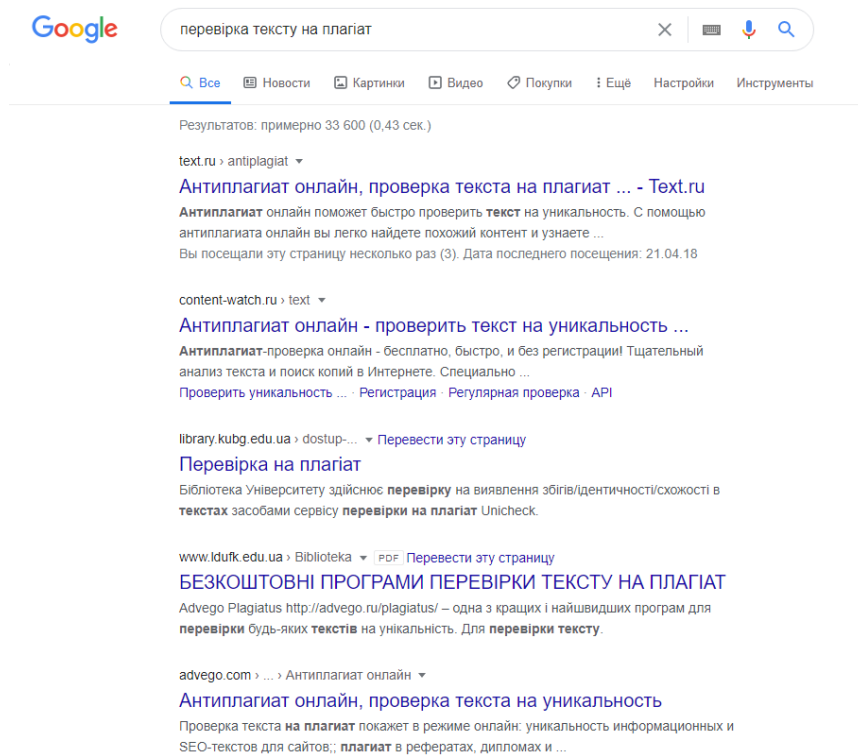

Рисунок 1. Результат виконання запиту на пошуковому сервісі Google.com.

Нажаль такі сучасні роботизовані системи як Antiplagiat (<http://www.antiplagiat.ru/>), Content-Watch (<http://www.contentwatch.ru/text/>), Text.RU (<http://text.ru>), StrikePlagiarism.com (<http://strikeplagiarism.com>), Плагіата.НЕТ (<http://www.mywebs.ru/plagiatanet.html>) та інші не здатні виявити запозичення з неоцифрованих джерел, переклади іншомовних текстів без посилань, тощо.

В мобільному форматі також існує безліч додатків, які дозволяють користувачу в будь-якому місці скористатися сервісами перевірки на антиплагіат (рис. 2.).

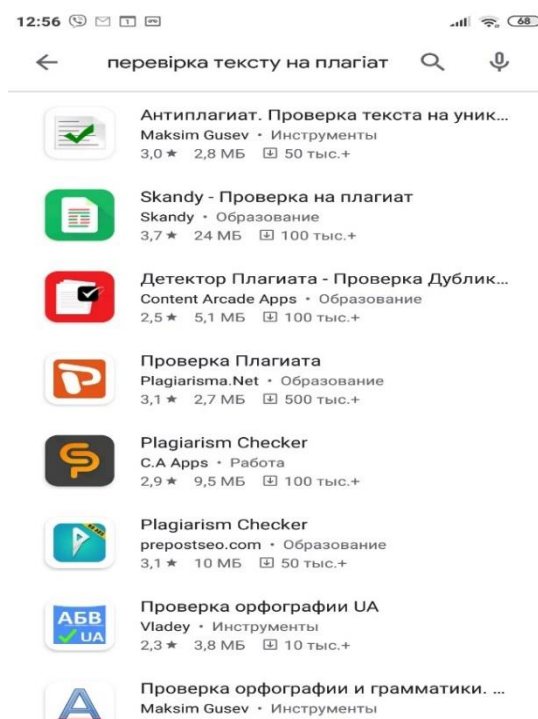

Рисунок 2. Результат виконання запиту в системі Play Маркет.

Та все ж і такі стільникові системи також мають ряд недоліків, зокрема при роботі з ними спостерігаються певні обмеження: ліміт допустимого об'єму для текстових фрагментів; обмежена база даних; проблеми з підтримкою української мови; необхідність передплати та перегляд результатів перевірки можливий лише за умови оплати; необхідність очікування в черзі та ліміт та багато інших.

Центральною проблемою закладу вищої освіти постає те, що перевірка різноманітних робіт наукового спрямування залишається обов'язком закладу вищої освіти, а не здобувачів. Наукові установи не мають права вимагати від здобувачів будь-які довідки про відсутність академічного плагіату.

Рівень свідомості учнів, студентів, аспірантів повинен бути настільки високим, щоб вони самі були зацікавлені у перевірці їхніх робіт на плагіат, а задля цього програмне забезпечення для перевірки робіт на наявність плагіату повинно увесь час удосконалюватись та ставати доступним для кінцевого користувача [3, с.155].

Розуміння важливості академічної чесності повинна бути закладена в майбутні освітні програми, інноваційні дослідження у створення різноманітних комп'ютерних сервісів повинне стати пріоритетом у колі замовників наукової продукції. Остаточне рішення про наявність факту плагіату залишається звичайно на розсуд користувача, тому потреба в ручній перевірці та людському рецензуванні матеріалу все одно залишається затребуваною і необхідною.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кучеренко І. І. Використання онлайн сервісів перевірки на плагіат / І. І. Кучеренко/ Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 09.09 – 21.09.2019) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. — Варшава, 2019. – С. 77-81. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://iiasc.org/wp-content/uploads/2020/02/iiasc_academic_integrity_09_2019-1.pdf.

2. Лупаренко Л. А. Інструментарій виявлення плагіату в наукових роботах: аналіз програмних рішень / Л. А. Лупаренко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2014. – Т. 40, вип. 2. – С. 151-169. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2014_40_2_16.

3. Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат: інформаційний огляд / автори-укладачі: А. Р. Вергун, Л. В. Савенкова, С. О. Чуканова; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська; Українська бібліотечна асоціація. – Київ: УБА, 2016. – Електрон. вид. – 1 електрон. опт. диск (CDROM). – 36 с.

4. Фініков Т. Академічна доброчесність: глобальний контекст та національна потреба / Т. Фініков / Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.

Онищук О. О.,
*канд. техн. наук, старший викладач кафедри аналітичної хімії та екотехнологій
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*

АКТУАЛЬНІСТЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ДЛЯ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Вступ. Забезпечення достатньої якості освіти та сприяння академічній доброчесності в умовах дистанційного навчання залежить від викладачів у вищій школі. На нас покладені обов'язки активного проведення лекцій та обговорень з студентами, науковцями, регулювання питання щодо виявлення плагіату, впровадження курсів академічного письма у дистанційній формі.

Мета роботи. На сьогодні перед собою ставлю цілі щодо впровадження принципів академічної доброчесності, зокрема для технічних і математичних дисциплін: підвищити академічну мотивацію студентів, навчити студентів формувати власну думку, писати самостійні роботи, досліджувати та працювати з великою кількістю інформації, вміти вдало використовувати та посилатися на математичні формули та аксіоми – завдання, які треба реалізувати в майбутньому.

Аналіз проблеми. Серед студентів та викладачів, важливим інструментом для втілення академічної доброчесності незалежно від напрямку та дисциплін має стати програмне забезпечення. Головне завдання такої програмної системи пошуку ознак плагіату – знайти максимальну кількість збігів у тексті, який перевіряється, з текстами, які містяться в базах даних.

Серед студентів випускних курсів є досить поширеною проблемою є внутрішній плагіат, тобто використання студентами робіт з минулих років, їх копіювання або компіляція. Говорити про оригінальність роботи можна лише після перевірки програмним забезпеченням та висновку експерта в даній області.

Дослідження та досвід у вивченні проблеми. В своїй роботі при читанні лекцій та поданні завданні студентам постійно стимулюю їх до незалежної

самостійної роботи, при цьому пропоную низку безкоштовних навчальних репозитаріїв, бібліотек та програм.

Важливою складовою цієї роботи є використання кількох корисних програмних продуктів, що будуть полегшувати студентам виконання різноманітних навчальних та дослідницьких завдань. Найпоширеніші ознаки плагіату у моїх студентських роботах: формули та виведення формул без посилань, дослівне копіювання чужої роботи, яка містить значну частку тексту з одного джерела без жодних змін або ж передбачає заміну ключових слів та фраз, парафрази інших джерел [2, с.139].

В навчанні використовуємо ліцензійне програмне забезпечення, а саме MathCAD, STATISTICA, які мають і дають змогу виконати завдання та опанувати навички стосовно моделювання, програмування різної складності англійською мовою, комунікації при захисті семінарських завдань, створення презентацій.

Особисто в умовах дистанційної роботи зі студентами при написанні та формулюванні тем курсових робіт та дипломних робіт постійно працюю в групі з викладачами кафедри. Наша група постійно контролює всі надіслані студентами тексти на наявність плагіату та надаємо разом консультації і рекомендації стосовно їх переробки. Доопрацювання та поправки робимо у тих випадках, коли подібності досягають 30 %. Особисто я, будучи керівником дипломних проектів, вживаю досить суворих вимог та правил. В силу своєї начитаності можу відразу визначити уривки чи частини тексту, які запозичені та не відмічені як запозичені. Для остаточного підтвердження процедуру перевірки довіряю фахівцям, але попередньо користуюсь програмою Plagiatus та українськими онлайн-програмами. При цьому постійно наголошую на засобах самостійної фіксації, стимулюючи їх до самостійного написання.

Вирішення проблеми. На сьогодні в умовах дистанційної перевірки та написання робіт, моя головна мета як педагога та науковця технічного напрямку активно залучати до наукової та дослідницької діяльності студентів. Паралельно

прагну забезпечити контроль за якістю поданих ними статей та матеріалів за рахунок впровадження комплексної перевірки наукових і академічних робіт.

Таким чином, у своїй роботі використовую комплексний підхід для вирішення поставленого завдання, який забезпечує максимальну кількість пошуку ознак плагіату. Допустимий показник текстових і математичних запозичень, що належно оформлені, є відносною величиною, і я враховую, що більшість курсових та дипломних робіт мають технічні терміни та математичні формули.

Для ефективно вирішення даної проблеми ми повинні бути досить начитаними та вміло використовувати сучасні інструменти. Системи з пошуку ознак плагіату повинні автоматизувати пошук текстових збігів та максимально допомогти експертові і викладачеві виокремити підозрілу частину тексту від такої, що не містить ознак плагіату [2, с.165]. Основними кроками для досягнення є: запровадження культури академічного письма; створення курсів академічної доброчесності, проведення консультацій та інформаційних заходів у молодіжних організаціях, у студентських і викладацьких групах [3, с.331].

Висновок. В умовах активного інформаційного розвитку програмне забезпечення з виявлення ознак плагіату стає одним з найкращих інструментів. На мою думку, кожен викладач повинен чітко та повно бути обізнаним з вимогами та критеріями до якості робіт, які прийнятні в університеті. Ми повинні усвідомлювати, що несемо персональну відповідальність за достатню якість роботи. Тому вважаю, що наш прями́й обов'язок інформувати про академічну доброчесність та навчити студентів як досягти бажаного результату прийнятним способом та власними знаннями.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Б. Буяк. Правові аспекти академічної чесності та боротьби із плагіатом, Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – с.139.

2. Ромакін В. Академічна етика як передумова верховенства права // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: педагогіка. Вип. 33. – Т. 46. – 2006. – С. 160-179.

3. Barnhardt, B. The «Epidemic» of Cheating Depends on Its Definition: A Critique of Inferring the Moral Quality of «Cheating in Any Form» Ethics and Behavior, 26(4), 330-343, 2015.

*Петруненко Я. В.,
канд. юр. наук, доцент кафедри господарського права і процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ПЛАГІАТУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства подвійно впливає на сферу авторського права. З одного боку, у правовласників істотно зросла змога використовувати результати своєї творчої діяльності у цифровому вигляді, популяризувати свої наукові ідеї, у тому числі завдяки глобальній мережі Інтернет, обмінюватися думками, а з іншого боку – збільшилися можливості незаконного використання належних їм результатів інтелектуальної праці та зріс відсоток таких випадків. Порушення саме в мережі Інтернет останніми роками стали численними і особливо гострими, оскільки об'єкти авторських і суміжних прав використовуються абсолютно вільно й неприкрито, без виплат відповідної винагороди, чим завдається шкода правовласникам і порушуються їх законні права. Якраз це й обумовлює особливу роль і соціальне значення академічного співтовариства та моделей його самоорганізації у цьому питанні. Етика вищої школи, цінності, які закладені у підвалинах її наукової та освітньої діяльності,

засади і правила взаємовідносин у кожному навчальному закладі, у колективах серед викладачів, у відносинах зі студентами й іншими учасниками освітньо-наукового процесу – основа спроможності академічної корпорації до дієвої саморегуляції і здатності задовольнити запити соціуму. Таким чином, усвідомлене моральне обрання, турбота про власний імідж та репутацію – одні з головних рушійних сил внутрішньої саморегуляції професійної наукової спільноти, що визначають її етичні основи, завдання, розстановку сил та логіку професійного комунікування.

За визначенням І. Венедіктової, «захист права інтелектуальної власності – це система правових засобів, які вживаються спеціально уповноваженими на це державними органами (органи виконавчої влади, адміністративні органи, суди) для захисту суб'єктивних прав на об'єкти інтелектуальної власності» [1]. При цьому, Україна належить до тих країн, у яких впровадження засад як Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів [2], так і Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право [3] та Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності [4] у Цивільний кодекс України [5] та Закон України «Про авторське право і суміжні права» [6] втілювалося в комплексі, без ухвалення окремого спеціального законодавчого акта, який би стосувався авторського права в інформаційному суспільстві. На наш погляд, подібний підхід є виправданим, оскільки забезпечує можливість застосовувати усі загальні положення законодавства до творів, які зафіксовані у цифровому вигляді, зокрема й у мережі Інтернет. Так вітчизняний законодавець підтверджує абсолютно рівне й однакове ставлення до творів, у якому б матеріальному вигляді вони не виражалися. Однакові правила встановлені й щодо винятків та обмежень авторських прав з єдиним доповненням стосовно можливостей вільного застосування комп'ютерних програм. Тож інтегрованість і простота нормативного регулювання стосовно обмежень авторських прав для користувачів і правовласників – прийнятна та зрозуміла.

Проте, невпинний прогрес у розвитку цифрових технологій дозволив механізму копіювання та поширення інформації стати простим і доступним. Найперші труднощі захисту порушених авторських прав полягають у тому, що досить проблематично задокументувати сам факт порушення і довести, кому належить той чи інший веб-сайт, на якому незаконно поширено інформацію, встановити, хто саме поширив «інтелектуальну продукцію» тощо. Такі дані повинні бути зафіксованими на момент звернення до суду і вони мають бути наявними під час розгляду справи. Головна ж проблема полягає у тому, що факт порушення можливо знищити, і особі, права якої порушено, буде непросто довести його наявність.

Як зауважувалось, національне законодавство не визначає особливостей регулювання й захисту авторських прав у мережі Інтернет, не окреслені законодавчо й особливості доведення порушення прав у «віртуальній мережі» та не втілені нові, пристосовані до характеру відносин, які мають місце у сфері її функціонування, процедури захисту прав інтелектуальної власності. Однак, з огляду на зростання ролі інформаційних технологій та посилення цифровізації суспільства й економіки, цілком логічним було би напрацювати та ухвалити відповідний спеціальний закон про захист авторського права в мережі Інтернет, враховуючи особливості цієї сфери суспільних відносин.

Н. Новицька та А. Новицький, у контексті дослідження сучасного стану захисту авторського права від плагіату в мережі Інтернет і динаміки розвитку його правового забезпечення, зазначають, що «законодавство щодо охорони та захисту авторського права в Україні під впливом Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право зазнало таких змін:

– відбулося внесення до переліку майнових прав право на подання своїх творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця і у будь-який час за їхнім власним вибором (пп. 9 п. 3 ст. 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права»);

- було встановлено розширене поняття «розповсюдження об’єктів авторського права і суміжних прав» та поняття «технічних засобів захисту» (ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права»);
- визнано порушенням будь-яких дій для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і(або) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу (п. «е» ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права»);
- визнано порушенням підроблення, зміну чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб’єктів авторського права і(або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління (п. «є» ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права»);
- визнано порушенням розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об’єктів авторського права і(або) суміжних прав, з яких без дозволу суб’єктів авторського права і(або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі (п. «ж» ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права»)) [7].

Представляється, що ефективно протидіяти плагіату та розбудувати в Україні цілісну і спроможну систему забезпечення академічної доброчесності в освітньо-науковому середовищі можливо завдяки реалізації наступних заходів:

- посилення чинного законодавства в освітній сфері чіткими та суворими нормами автентичності авторських досліджень та межами відповідальності освітян та науковців за виявлені ознаки плагіату;
- зобов’язання усіх закладів вищої освіти і наукових установ розробити власні Кодекси академічної доброчесності для працівників та студентів;
- створення незалежних експертних рад з питань дотримання стандартів академічної доброчесності, відповідно зобов’язавши їх вирішувати спори у випадку виникнення останніх;

- подальший розвиток загальнонаціонального репозитарію академічних досліджень освітян;
- розробка ефективної загальнодержавної спеціалізованої платформи для виявлення плагіату в наукових роботах;
- створення національної інституції для розслідування випадків несправедливого обвинувачення суб'єктів освітньо-наукової діяльності в академічній недоброчесності;
- ініціювання та розробка загальнодержавної програми академічної доброчесності, яка б містила переваги, мотиви та стимули для здійснення прозорої та відповідальної наукової діяльності;
- навчання, підготовка, підвищення кваліфікації спеціалістів та експертів у сфері розвитку академічної доброчесності.

Завдяки перелічених заходам вдасться, насамперед, зекономити час у роботі з науковими текстами та своєчасно відсіяти ті роботи, у яких виявлено плагіат, а також запобігти використанню наукових видань несумлінними авторами у якості платформ для підвищення недобропорядної публікаційної активності та імітування бурхливої наукової діяльності, яка дуже часто, по суті, являється нічим іншим, як профанацією, має ознаки псевдонауки і у підсумку підриває загальний авторитет науково-дослідницької сфери.

Підсумовуючи викладене, слід наголосити, що обов'язкове дотримання засад академічної доброчесності сприятиме підвищенню конкурентоздатності національної класичної освіти та загальноуніверситетських норм у світовому освітньо-науковому просторі в умовах зростаючого попиту на практичну складову освітніх програм, зростання ролі інформаційних і комунікаційних технологій, глобалізаційних процесів у суспільстві. Ефективне співробітництво та взаємодія усіх учасників освітньо-наукового процесу можливі тільки на принципах взаємної поваги (зокрема, й до інтелектуальної праці), чесності, моральності, прозорості та відкритості. Дотримуватися засад академічної доброчесності кожен мусить

розпочинати із себе, тому що навчати найліпше на власному прикладі. Саме добродієність – мірило внутрішньої культури особистості, а особливо тих, хто несе знання і мудрість.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Венедіктова І. В. Цивільно-правовий захист та охорона авторського права / І. В. Венедіктова, О. В. Розгон // Форум права. – 2007. – № 2. – С. 24-29.
2. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24 липня 1971 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051.
3. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770.
4. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15 квітня 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018.
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. / Верховна Рада України. Офіційний вісник України. 2003. № 11. Ст. 461. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
6. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 64. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
7. Новицька Н. Б. Сучасний стан захисту авторського права від плагіату в мережі Інтернет / Н. Б. Новицька, А.М. Новицький // Ірпінський юридичний часопис. Серія: Право. – 2019. – Вип. 1. – С. 29-35.

*Строяновська О. В.,
канд. психол. наук, доцент, професор кафедри психології
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В НПУ ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

В умовах інтенсивної трансформації системи освіти в Україні особливої значущості набуває формування та розвиток академічної доброчесності, під якою розуміється система відносин між всіма членами освітнього співтовариства, яка здатна забезпечити взаємну повагу, вільний обмін ідеями, професійне та особистісне вдосконалення, виключення будь-яких проявів нечесності та несправедливості [1, с. 6]. В основі академічної доброчесності лежать фундаментальні принципи: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, мужність, які остаточно були сформульовані Центром академічної доброчесності [4].

Слід зазначити, що у звіті ОЕСР (2017 рік) з приводу доброчесності в українській освіті було виявлено вісім основних проблем в цій галузі, зокрема, доступ до шкільної та дошкільної освіти за неофіційними домовленостями, неналежне використання батьківських внесків у школах, неналежне визнання навчальних досягнень у початковій і середній освіті, приватні додаткові заняття від учителів, шахрайство в закупівлі підручників, корумпований доступ до вищої освіти, навчальна недоброчесність у вищій освіті, неналежне визнання навчальних досягнень у вищій освіті [3, с.15]. Кожна з цих проблем потребує ефективного та швидкого вирішення на державному, громадському та особистісному рівнях. ОЕСР розглядає передумови виникнення академічної недоброчесності в Україні, аналізує особливості кожної з вищезазначених проблем, пропонує рекомендації з їх розв'язання.

Якщо аналізувати проблеми вищої освіти, то найбільш важливою, на наш погляд, є проблема навчальної недоброчесності, коли студенти намагаються представити певні види роботи чи власні знання шляхом списування, плагіату чи купівлі напрацювань, виконаних іншими особами [3, с.141]. Такий стан речей, у першу чергу, пов'язаний з традиційними підходами студентів до здавання навчального матеріалу, лояльним та ліберальним ставленням викладачів до такої поведінки, недостатньою розробкою законодавчої бази та етичних норм з приводу цього питання.

Успішність впровадження академічної доброчесності ВНЗ залежить не тільки від державної законодавчої бази, а й від установчих документів кожного ВНЗ, зокрема, ступеня ознайомлення з ними, як викладачів, так і студентів, розробки процедури їх ефективної реалізації.

Метою нашого дослідження було вивчення наявності та змістовного наповнення академічного кодексу честі (студента та викладача), положення щодо протидії плагіату та курсу з академічного письма у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова. Для реалізації нашої мети нами використовувалися методи дослідження, застосовані Інститутом освітньої аналітики для розробки аналітичної довідки за результатами досліджень практик академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України (НПУ імені М.П. Драгоманова не брав участь у цьому дослідженні) [2, с. 6]. Отже, нами були отримані результати, які вказали на певні переваги та недоліки цього ВНЗ відносно академічної доброчесності.

Кодекси честі студента та викладача взагалі не існують, як окремі документи, хоча у вільному доступі на сайті досліджуваного університету у розділі «Нормативні документи» можна знайти «Правила внутрішнього розпорядку НПУ імені М.П. Драгоманова», де у певних пунктах згадуються основні принципи академічної доброчесності або дотичні до них поняття. Якщо говорити про викладачів, то вони за цим документом, мають право на захист професійної честі та

гідності, академічну свободу, захист права інтелектуальної власності, забезпечення високої якості освітнього процесу, а також зобов'язані дотримуватися в освітньому процесі та науковій діяльності академічної доброчесності і забезпечувати її дотримання здобувачами освіти, поважати честь і гідність трудового колективу та тих, хто навчається, уникати протиправних та аморальних вчинків, бути особистим прикладом утвердження поваги до принципів загальнолюдської моралі, дисциплінованим та охайним. Отже, якщо проаналізувати вищезазначену інформацію, то можна сказати, що вона відповідає змістовим та структурним вимогам до загального кодексу честі викладача (коротко описані загальні етичні принципи, повага до здобувачів освіти, повага до авторського права, визначення ключових понять, відповідальність за порушення). Якщо говорити про студентів, то вони за цим документом зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності та досягати визначених для відповідного рівня вищої освіти результатів навчання. Слід зазначити, що про академічну доброчесність мова йде тільки в одному реченні у вищезазначеному формулюванні, змістові (загальні принципи, самостійність виконання завдання, повага до авторського права) та структурні категорії кодексу честі студента (визначення ключових понять, структура, яка вирішує, чи була порушена академічна доброчесність) взагалі відсутні, окрім прописування в окремому підпункті про різноманітну відповідальність за порушення академічної доброчесності як працівниками закладу, так і здобувачами освіти.

Що стосується положення щодо протидії плагіату, то воно присутнє, як окремий документ, у відкритому доступі на сайті та містить затвержені і оприлюднені процедури для запобігання та протидії плагіату, а також активно впроваджується у практику впродовж декількох останніх років за допомогою програмного забезпечення та спеціально створених етичних комісій. Якщо говорити про наявність курсу з академічного письма, то він викладається переважно на 1 курсі магістратури чи аспірантури, що, на наш погляд, є недостатньо дієвим підходом через необхідність таких навичок ще на початку навчання у ВНЗ.

Таким чином, можна зробити висновок про достатньо високий рівень впровадження принципів академічної доброчесності в НПУ імені М.П. Драгоманова, але особливої уваги, на наш погляд, потребує розробка окремих документів, зокрема, кодексів честі студента і викладача, а також курсу з академічного письма вже на першому курсі бакалаврів з метою більш ефективного та змістовного формування етичної поведінки як студентів, так і викладачів в певній академічній спільноті.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету [Електронний ресурс] / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – К. : Таксон, 2016. – 234 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0BuePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

2. Аналітична довідка за результатами досліджень практик академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України / Міністерство освіти і науки України, Інститут освітньої аналітики, 2016. – 43 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://iq.vntu.edu.ua/repository/getfile.php/592.pdf>.

3. Огляди ОЕСР на тему доброчесності в освіті: Україна 2017 [Електронний ресурс] / Переклад з англ. Інституту розвитку освіти. – Київ : Таксон, 2017. – 184 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://iro.org.ua/uploads/OECDrev_ua_K+P293_out2_\(1\).pdf](http://iro.org.ua/uploads/OECDrev_ua_K+P293_out2_(1).pdf).

4. Fundamental Values of Academic Integrity / Фундаментальні цінності академічної доброчесності [Електронним ресурс]. – Режим доступу: https://live-academicintegrity.pantheonsite.io/wp-content/uploads/2019/04/Fundamental_Values_version_in_Ukrainian.pdf.

*Султанова Л. Ю.,
докт. пед. наук, старший науковий співробітник,
завідувач відділу теорії і практики педагогічної освіти,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Адекватно осмислити масштабні зміни, що сталися в західних суспільствах, як зазначає В. Іноземцев, дозволяє теорія постіндустріального суспільства, яка сьогодні є однією з найбільш поширених соціологічних концепцій [5, с. 5]. Наукові розробки в постіндустріальному суспільстві стали головною рушійною силою економіки – виробничим ресурсом є інформація і знання. Оскільки постіндустріальне суспільство, як зазначає Д. Белл [1, с. 334-335], є «суспільством професіоналів», де основним класом є «клас інтелектуалів», то найбільш цінними якостями працівника сучасної епохи стають рівень освіти, професіоналізм, здатність до навчання і креативність. З огляду на роль знань та інформації в новій епосі розвитку людства її ще називають «інформаційним суспільством» або «суспільством знань».

Основною характеристикою постіндустріального суспільства є зростання значення знань. Адже, сукупність знань якими володіє держава, інтелектуальний потенціал нації є визначальною умовою соціально-економічного розвитку. Суспільство знань є базовою дефініцією для сучасного соціального простору. Така позиція чітко простежується у Бухарестській Декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі [2]. Декларація була покликана визначити основні тенденції вищої освіти в європейському регіоні та викласти основні принципи їх етичного регулювання. Також Декларація визначила місію університету в умовах «суспільства знань», показала модуси трансформації традиційних уявлень про місце і роль університету як суспільної інституції. Факторами трансформацій стали

наступні: масовизація вищої освіти, єдність освіти та науки, розширення соціальних функцій університету [8, с. 232-241].

Отже, заклади вищої освіти, зокрема університети мають велике значення в становленні і розвитку сучасного українського суспільства.

Основна функція системи освіти полягає у формуванні базової культури людини, без якої неможливе її гармонійне існування в соціальному вимірі. Культура визначає структуру і зміст системи освіти, цілі і завдання процесу навчання. Освіта – особлива інституційна галузь культури кожної нації. Вона допомагає людині усвідомити, розвинути в собі систему цінностей, освоїти культуру і в подальшому – самореалізуватися. Американський соціолог, теоретик постіндустріального суспільства Д. Белл вважає, що університет стає головним соціальним інститутом сучасного суспільства [1, с. 334-335].

Основним завданням університету як центру культури й освіти виступає формування культури суспільства, зорієнтованої на всебічний розвиток інтелекту, пізнання, на пошук істини. Наше уявлення про сучасний університет базується на поглядах Дж. Ньюмена і Х. Ортега-і-Гассета, які основну ідею університету вбачали в не стільки в тому, щоб дати професію, скільки в тому щоб дати життєві орієнтири, певне світосприйняття. Ортега і Ньюмен акцентували свою увагу на трансляцію культури і вважали її основною функцією університету. Більше того, університет, згідно з їхніми уявленнями, насамперед є основним творцем культурних цінностей [6; 7]. Однак, як зазначають Т. Добко та В. Турчиновський, уважний погляд на сьогоденну систему університетської освіти в Україні легко виявить, що формування нової академічної культури на принципах академічної свободи, суспільної відповідальності, пошани до людської гідності і дотримання академічної доброчесності ще не стало внутрішнім запитом і усвідомленим порядком денним університетських корпорацій, здатними мотивувати їх на інституційні та системні зміни [3, с. 38-39].

У статті 42 Закону України «Про освіту» академічна доброчесність визначається як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [4].

Складовими академічної доброчесності є такі ключові вартості, як: чесність (honesty), довіра (trust), справедливість (fairness), повага (respect), відповідальність (responsibility) [2]. В 2013 році класичне визначення поняття «академічна доброчесність» було доповнене такою якістю, як мужність [9, с. 11]. Таке визначення сформульоване в документі Центру академічної доброчесності (The Center for Academic Integrity), який представляє собою Консорціум більше ніж з 200 американських коледжів, університетів, громадських організацій [10].

Академічна доброчесність є основою конкурентоздатності будь-якого закладу вищої освіти, здобутком і цінністю національної системи вищої освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. Москва: Academia, 1999.
2. Бухарестская декларация по этическим ценностям и принципам высшего образования в Европейском регионе, 2004. CEPES, Бухарест. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sde.ru/files/t/pdf/2.pdf>.
3. Добко Т., Турчиновський В. Академічна культура та доброчесність, як соціальний капітал сучасного університету // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.
4. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII, 2017.
5. Иноземцев В. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы: учеб. пособие для студентов вузов. Москва: Логос, 2000.

6. Ньюмен Дж. Г. Идея университета. Минск: БГУ, 2006.
7. Ортега-и-Гассет Х. Миссия университета. Минск: БГУ, 2005.
8. Рогожа М. Етичне регулювання академічного середовища у проблемному полі академічної етики: осмислення механізмів дієвості бухарестської декларації // Філософія освіти. – 2014. – № 1 (14). – С. 232-241.
9. Фініков Т. Академічна доброчесність: глобальний контекст та національна потреба // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.
10. International Center for Academic Integrity. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/International_Center_for_Academic_Integrity.

*Темрук О. В.,
канд. психол. наук, професор кафедри психології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК МОРАЛЬНОЇ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ

*Доброчесність істинна, шукана
Вдосконалює, налагоджує, гармонізує
В серці рождає почуття справедливості
Моральність*

Трансформації сучасного суспільства, соціально-економічні, культурні перетворення, розширення та прискорення процесів інформаційного простору, переважання матеріальних цінностей над духовними визначають зміни академічного освітянського середовища як позитивного, так і негативного

характеру. Одним із негативних проявів виступає академічна недоброчесність, в основі якої «...лежить умисне порушення загальноприйнятих в академічному середовищі моральних і правових норм, зазвичай із метою отримання певних переваг. ...розповсюдження таких проявів завдає нищівного удару по якості освіти та наукових досліджень, а відтак – по перспективах забезпечення стійкого розвитку суспільства» [4, с. 107-108]. Тому в умовах сьогодення забезпечення ефективності процесу професійної підготовки фахівця вимагає розв'язання проблеми академічної доброчесності. Зважаючи на соціальну значущість зазначеної проблеми, виникає необхідність вивчення питання розвитку феномену академічної доброчесності, одним із аспектів якого виступає дослідження психологічних механізмів його формування.

Академічна доброчесність визначається такими цінностями як чесність, довіра, справедливість, повага та відповідальність [8, с. 14-15]. Очевидно, що вищезазвані якості в просторі академічної освіти мають специфічні змістові відтінки, водночас у загальному контексті представляють моральну сферу особистості.

Вивчення наукової літератури з проблем формування моральної сфери, її якостей, поведінки засвідчує увагу науковців до питання психологічних механізмів розвитку зазначених феноменів. Так, І. Бех психологічними механізмами виховання духовних цінностей особистості вважає механізми свідомості та самосвідомості. Функціонуванню механізму свідомості відповідає логіка формування когнітивного компоненту (усвідомлення суб'єктом сутності духовно-моральної цінності), а механізму самосвідомості – емоційно-ціннісного і поведінково-діяльнісного компонентів (реакція на зміст цінності, оволодіння духовною цінністю). Успішне розгортання зазначених механізмів забезпечує, на думку науковця, рефлексія [1].

Соціально-психологічними механізмами розвитку моральних форм поведінки, зауважує С. Заболоцька, виступають ідентифікація, наслідування, підкріплення, усвідомлення, емпатія [2, с. 250-251].

Специфічними механізмами, які забезпечують прийняття та виконання обов'язку як характеристик відповідальності, що виступає однією із складових академічної доброчесності, згідно твердження М. Савчина, є зараження, наслідування значущих інших, ідентифікація, емпатія, усвідомлення та саморегуляція [6]. Співзвучні вищеназваним, основними механізмами виховання відповідальності як моральної якості особистості Н. Стаднік називає зараження, наслідування, рефлексію, емпатію, ідентифікацію, раціональне усвідомлення, соціальну пам'ять, соціальне мислення, саморегуляцію [7].

Досягнення справедливості, яка виступає ще однією характеристикою академічної доброчесності, за твердженням Л. Клочек, відбувається завдяки достатньої поінформованості кожного учасника взаємодії про ситуацію та предмет спільних дій; розуміння ситуації сторонами взаємодії; включеність учасників взаємодії у процес спільного вирішення завдань у спільній діяльності; взаємне оцінювання результатів такої діяльності [3, с. 75].

Таким чином, одними із основних механізмів формування моральних якостей, поведінки, а відтак академічної доброчесності як категорії моральності, виступають усвідомлення, рефлексія, ідентифікація, наслідування, емпатія, зараження та саморегуляція. Наведемо їх короткий зміст: усвідомлення – розуміння сутності моральної цінності; рефлексія – пізнання людини самої себе, власної діяльності та поведінки, внутрішнього світу, якостей, вміння уявити себе на місці іншої людини; ідентифікація – ототожнення індивіда зі значущим іншим чи іншими, процес засвоєння стандартів поведінки, заснований на їх відтворенні, копіюванні; наслідування – відтворення вчинків, досвіду інших людей; емпатія – суб'єктивне сприйняття іншої людини, уміння поставити себе на її місце, проникнення в її внутрішній світ, розуміння її переживань, думок, почуттів; зараження – психологічний невербальний емоційно яскраво забарвлений вплив, передача емоційного стану від одного індивіда до іншого на психофізіологічному рівні контакту поза межами власного смислового впливу; саморегуляція – здатність

до стійкого функціонування в різних умовах життєдіяльності, спрямованість на досягнення максимальної ефективності власної діяльності, уміння і досвід контролю за власним станом та діяльністю [5]. Врахування вищезазначених психологічних механізмів в організації навчально-розвивальних, освітніх програм, заходів тощо, на нашу думку, сприятиме ефективності формування академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бех І. Д. Психологічні механізми сходження особистості до духовних цінностей / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2011. – №2. – С. 37-44.
2. Заблоцька С. Особливості розвитку моральних форм поведінки дошкільників в експериментальних умовах / С. Заблоцька // Актуальні питання гуманітарних наук, 2012. – С. 244 – 251.
3. Клочек Л. В. Психологія соціальної справедливості у педагогічній взаємодії : дис. докт. психол. наук : 19.00.07 / Л. В. Клочек; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2019. – 565 с.
4. Мельниченко А. Прояви академічної нечесності / А. Мельниченко // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – К.: Таксон, 2016. – 234 с. – С. 107-120.
5. Психологічний словник / Авт.-укл. В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова / за ред. Н. А. Побірченко. – К.: Наук. світ, 2007. – 274 с.
6. Савчин М. В. Психологічні основи розвитку відповідальної поведінки особистості : дис. ... докт. психол. наук : 19.00.07 / М.В. Савчин; Інст-т пед. та психол. проф. освіти АПН України. – К., 1997. – 410 с.
7. Стаднік Н.В. Основні механізми виховання відповідальності як моральної якості особистості / Н.В. Стаднік // Наукові записки: Серія «Психологія і педагогіка». Вип. 8, Остріг, 2008. – С. 159-163.

8. Фініков Т. Академічна доброчесність: глобальний контекст та національна потреба / Т. Фініков // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. – К.: Таксон, 2016. – 234 с. – С. 9-36.

*Феденько С. М.,
канд. екон. наук, доцент кафедри
організації та економіки фармації і технології ліків
Івано-Франківського національного медичного університету*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ДОСВІД ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Проблеми дотримання академічної доброчесності та імплементації міжнародних академічних стандартів для освіти і науки України є сьогодні надзвичайно актуальними. Саме в умовах глобалізаційних процесів сучасного суспільства, стрімкого розвитку технологій та вільного доступу до продуктів інтелектуальної власності, проблема академічної доброчесності набуває неабиякого значення. Тому, поглиблення та розширення знань з проблеми академічної доброчесності та впровадження отриманих знань і принципів на практиці є дуже актуальним та важливим завданням сучасного освітньо-наукового простору [1, 2].

Створення законодавчої нормативно-правової бази є необхідною складовою системи роботи із дотримання принципів академічної доброчесності. Згідно статті 42 Закону України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017 р. в редакції від 02.04.2020р. академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу

під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [3].

Усі заклади вищої освіти в Україні проводять системну та комплексну роботу щодо підвищення якості освітнього та наукового процесів. Цікавим, на мою думку, є досвід упровадження принципів академічної доброчесності у Івано-Франківському національному медичному університеті (ІФНМУ).

У ІФНМУ розроблені документи, що регулюють цей процес, зокрема Положення про виявлення та запобігання академічного плагіату в університеті, яке містить такі розділи: загальні положення, поняття плагіату і його форми, рекомендації щодо профілактики академічного плагіату, порядок перевірки на академічний плагіат, відповідальність за академічний плагіат та порядок подання апеляції та її розгляд. Дане Положення розроблено відповідно до Закону України «Про вищу освіту» та Закону України «Про авторське право і суміжні права», Цивільного кодексу України та Статуту ІФНМУ з метою запобігання плагіату в наукових, навчально-методичних та навчальних працях науково-педагогічних, наукових та інших працівників університету, докторантів, аспірантів, здобувачів наукового ступеня та студентів [4].

Положення є складовою системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти і спрямоване на формування академічної етики та поваги до інтелектуальних надбань, покликане сприяти впровадженню практики належного цитування через визначення поняття та форм плагіату, методів запобігання його поширенню, процедури розгляду та фіксування фактів плагіату, а також формалізації можливих наслідків його вчинення у межах університету.

У документі чітко визначені види плагіату та заходи з його запобігання. Серед таких заходів чільне місце займає попередження, профілактика плагіату в академічному середовищі університету, які здійснює науковий відділ університету шляхом проведення комплексу профілактичних заходів, які полягають в:

інформуванні здобувачів вищої освіти, викладачів і науковців про необхідність дотримання правил академічної етики та підвищення відповідальності за дотриманням норм цитування; організації бібліотекою та відділом інформаційно-аналітичного забезпечення заходів з популяризації основ інформаційної культури; формуванні завдань для навчальних робіт з використанням педагогічних інновацій, що сприяють розвитку творчого підходу здобувачів вищої освіти до їх виконання; щорічному проведенні для докторантів і аспірантів лекцій з питань наукової етики та недопущення академічного плагіату; ознайомленні студентів, здобувачів вищої освіти, викладачів та науковців із цим Положенням через офіційний Web-сайт ІФНМУ [4].

У Положенні ґрунтовно описана процедура перевірки на академічний плагіат навчальних (курсіві роботи (проекти), реферати тощо) і кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти ступенів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр»; науково-методичних праць (підручників, навчальних посібників, конспекти лекцій), монографії та інші роботи, що вимагають рекомендації Вченої ради університету до видання, а також дистанційні курси; рукописи статей, тези доповідей, які надходять до редакцій наукових журналів або оргкомітетів заходів наукового, науково-технічного і науково-методичного спрямування (конференцій, семінарів, з'їздів, конгресів), дисертаційні роботи і автореферати на етапі представлення матеріалів робіт до апробації та для розгляду спеціалізованою радою, редакційною колегією або кафедрою.

Безпосередню перевірку матеріалів здійснює Комісія з виявлення та запобігання академічного плагіату в університеті при науковому відділі, яка створена Наказом ІФНМУ № 935-д від 30 серпня 2019 р. [5]. Для перевірки матеріалів на ім'я проректора подається заява встановленого зразка. Перевірка матеріалів проводиться згідно Інструкції, що представлена у Положенні з визначенням унікальності роботи. При цьому використовується така орієнтовна шкала (у відсотках до загального об'єму матеріалу):

- висока унікальність – 90-100 %, робота допускається до захисту або (та) опублікування;
- середня унікальність – 70-89,9 %, робота допускається до захисту або (та) опублікування;
- низька унікальність – 51-69,9 %, робота потребує доопрацювання та повторної перевірки;
- дуже низька унікальність – 50,9 % і нижче, робота відхиляється без права подальшого розгляду.

Результати перевірки на академічний плагіат оформлюються експертним висновком про перевірку на наявність академічного плагіату [4, 5].

Отже, цей документ регламентує наукову діяльність учасників освітнього процесу і запобігає проявам академічної недоброчесності.

Підсумовуючи все вище сказане, можна зробити висновки, що дотримання академічної доброчесності є запорукою формування інтелектуальної гідності, розвитку чесності і відповідальності усіх учасників освітнього процесу в закладах вищої освіти. Приклад діяльності ІФНМУ доводить, що у системі вищої освіти України започаткована стратегія імплементації принципів академічної доброчесності. На мою думку, для дотримання академічної доброчесності необхідно здійснювати ряд кроків, зокрема проводити інформаційні заходи, включати до навчальних курсів студентів та аспірантів питання, що спрямовані на формування культури академічної доброчесності, адже тільки постійна і довготривала робота у цьому напрямку дозволить закріпити і поширити принципи академічної доброчесності в практику освітнього процесу вітчизняних закладів вищої освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: виклики сучасності / Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 1-13.10.2018). Варшава, 2018. 162 с.

2. Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 02.12-13.12.2019) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. Варшава, 2019. 148 с.

3. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

4. Наказ ІФНМУ № 1200-д від 02.12.2015 р. «Положення про виявлення та запобігання академічного плагіату в університеті».

5. Наказ ІФНМУ № 935-д від 30 серпня 2019 р. «Про створення комісії з виявлення та запобігання академічного плагіату в університеті».

*Фоменко Ю. О.,
канд. юр. наук, доцент кафедри фінансового права
Університет державної фіскальної служби України*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Необхідно зазначити, що не один рік предметом дискусій науковців та практиків є поняття та умови дотримання академічної доброчесності.

Як відомо, на основі ч. 1 ст. 6 Закону України «Про освіту» серед засад державної політики у сфері освіти та принципів освітньої діяльності виділено академічну доброчесність. У свою чергу, ч. 1 ст. 42 надає визначення академічної доброчесності як сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання

та провадження наукової або творчої діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Досліджуючи академічну доброчесність, її дотримання та порушення у закладах вищої освіти, варто зазначити, що на основі ч. 2 ст. 6 Закону України «Про вищу освіту», рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння кваліфікації скасовується закладом вищої освіти у випадку виявлення фактів порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності, зокрема наявності у кваліфікаційній роботі академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, на основі порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [2].

Поряд з цим, п. 8 ч. 2 ст. 16 вище зазначеного закону передбачає, що система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) серед процедур і заходів передбачає забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти, а також здобувачами, у тому числі створення та забезпечення роботи ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату [2].

У свою чергу, ч. 3 ст. 32 Закону України «Про вищу освіту» зобов'язує заклади вищої освіти:

1) реалізовувати заходи, у тому числі шляхом запровадження новітніх технологій щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників та здобувачів вищої освіти, а також притягнення їх до дисциплінарної відповідальності;

2) мати внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти, зокрема, схвалену політику забезпечення дотримання учасниками освітнього процесу академічної доброчесності (кодекс академічної доброчесності) [2].

Необхідно зазначити, що пп. 3⁻¹ ч. 1 ст. 58 Закону України «Про вищу освіту» зазначає, що до обов'язків науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників належить дотримання та забезпечення академічної доброчесності, а

також її дотримання здобувачами вищої освіти в освітньому процесі та науковій (творчій) діяльності. Поряд з цим, п. 3 ч. 1 ст. 63 зобов'язує осіб, які навчаються у закладах вищої освіти виконувати вимоги освітньої (наукової) програми (індивідуального навчального плану (за наявності), дотримуючись академічної доброчесності, а також досягати результатів навчання [2].

В умовах сьогодення та на виконання вимог нормативно-правових актів заклади вищої освіти застосовують програми для перевірки текстів на плагіат та унікальність, також навчальними закладами затверджуються внутрішні положення, декларації, які стосуються етики, академічної доброчесності та вирішення конфліктних ситуацій.

В цілому, вище перераховані норми мають позитивний характер та сприяють дотриманню академічної доброчесності, проте, виникають і проблеми їх реалізації. Оскільки, у нормативно-правових актах закріплені лише основи академічної доброчесності, тобто, є норма, але відсутній чіткий порядок її реалізації та контролю за дотриманням.

Варто зазначити, що Міністерством освіти і науки було видано лист «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності закладів вищої освіти» [3], які в деякій мірі роз'яснюють порядок її дотримання. Проте, у даних рекомендаціях вживаються словосполучення, які викликають ряд запитань: «можуть використовуватись», «можуть створюватись», «можуть вважати», «можуть мати наслідком», «можуть призводити» тощо.

Необхідно звернути увагу, що результатом недосконалого правового регулювання академічної доброчесності є й проблеми що стосуються образи, наклепу чи оціночних суджень, які у певних випадках мають вибіркочу та провокативну функцію, порушуючи право на повагу до честі та гідності, а також право на недоторканість ділової репутації. Як відомо, у Італії, США, Франції встановлено кримінальну відповідальність за наклеп. Імплементувати їх досвід в Україну досить проблематично, оскільки, наша судова система має ряд проблем з

об'єктивністю та неупередженістю. Доказом цього є рейтинг міжнародної організації «Transparency International» щодо рівнів корупції, у якому Україна отримала 30 балів зі 100 посівши 126 місце з 180 [4].

Отже, з метою забезпечення академічної доброчесності, вважаємо за необхідне з першого курсу під час вивчення окремого предмету або ж проводячи постійні тренінги з контролем засвоєного матеріалу, навчати усіх здобувачів вищої освіти працювати з джерелами, оскільки написання досліджень має свою специфіку залежно від галузі (наприклад, юристи стикаються з проблемою правильності застосування та використання норм законодавства). Таким чином, тільки шляхом навчання та вдосконалення своїх здібностей з кожним курсом, здобувач зможе якісно написати дипломну роботу, а у подальшому і дисертацію.

Вважаємо, що першочерговим є вирішення проблеми попередити порушення академічної доброчесності шляхом навчання, виконавши превентивну функцію, виховавши правову свідомість, культуру, самодисципліну, повагу та відповідальність.

Поряд з цим, вважаємо за доцільне, деталізувати норми академічної доброчесності, систематизувавши їх у Положенні «Про академічну доброчесність», затверджене Міністерством освіти і науки України, що матиме чіткі норми з однозначним тлумаченням та обов'язковою реалізацією усіма закладами вищої освіти. У такому нормативно-правовому акті пропонуємо закріпити правові засади академічної доброчесності, серед яких: уніфіковані правила для перевірки робіт з переліком програм, які можуть використовуватись, допустимий відсоток схожості, необхідний відсоток унікальності, залежно від галузі дослідження, а також підстави, порядок та строки притягнення порушників до відповідальності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. «Про освіту»: Закону України від 05.09.2017. № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України, 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. «Про вищу освіту»: Закон України від 01.07.2014. № 1556-VII. Відомості Верховної Ради України, 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?find=1&text=%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0+%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C+#w142>.
3. «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності закладів вищої освіти»: Лист Міністерством освіти і науки від 23.10.2018 № 1/9-650. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18?lang=uk#Text>.
4. Індекс сприйняття корупції-2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2019/>.

**ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ-
СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В
НАЯВНІЙ ФОРМІ**

Організатори Стажування не гарантують, що веб-сторінки будуть доступні постійно і вільні від помилок. Організатори Стажування не несуть відповідальності за будь-які прямі, непрямі, фактичні чи побічні збитки, упущену вигоду, тимчасове припинення діяльності, що виникло в результаті неправомірного використання опублікованих матеріалів, у тому числі і у випадку, коли Організатори Стажування були поінформовані про можливість таких збитків.

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несе автор.

Організатори Стажування не здійснюють і не можуть здійснювати перевірку інформації, даних, викладених авторами в тезах, есе і не несуть відповідальності за зміст такої інформації. В разі порушення авторами прав інших осіб, Організатори Стажування має право у будь-який час на свій розсуд видалити публікацію.